

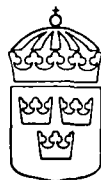
Justitiekommitténs betänkande

1986/87: 31

om ändring i rättegångsbalken m. m.

(tingsrättsförfarandet)

(prop. 1986/87: 89 jämte motioner)

JuU

1986/87: 31

Sammanfattning

I detta betänkande tillstyrker utskottet enhälligt regeringens förslag till ett reformerat tingsrättsförfarande. Utskottet konstaterar att rättegångsbalken sedan den trädde i kraft år 1948 generellt sett har ändrats i ganska liten utsträckning. Utskottet uttalar därvid bl. a. att viktiga skäl för att införa rättegångsregler som ger de allmänna domstolarna möjlighet till en större flexibilitet i handläggningen är att möjliggöra att processförfarandet blir snabbare och mindre kostsamt men också att domstolsarbetet i sig kan komma att framstå som mera aktivt och därmed mera anpassat efter moderna krav och mera effektivt än för närvarande. Utskottet anser att de förslag som lagts fram i propositionen i allt väsentligt motsvarar de krav som bör ställas.

I betänkandet tar utskottet också avstånd från tanken att jourdomstolar skulle införas i den svenska rättsordningen. De borgerliga partierna uttalar sig i en gemensam reservation för ett system med jourdomstolar. Vidare behandlar utskottet i betänkandet en motion angående reglerna för nämndemans utelag från huvudförhandling.

Utskottets betänkande består av följande delar:

Lagförslagen	s. 3–61
Motionerna	s. 62
Utskottets redovisning av propositionens huvudsakliga innehåll	s. 63–65
Utskottets bedömning	s. 66–69
Utskottets hemställan	s. 69
Reservation (jourdomstolar)	s. 70

Propositionen m. m.

I proposition 1986/87: 89 har regeringen (justitiedepartementet) föreslagit riksdagen att anta de genom propositionen framlagda förslagen till

1. lag om ändring i rättegångsbalken,
2. lag om ändring i förvaltningsprocesslagen (1971: 291),
3. lag om ändring i rättshjälpslagen (1972: 429),
4. lag om ändring i lagsökningslagen (1946: 808),
5. lag om ändring i lagen (1969: 246) om domstolar i fastighetsmål.

6. lag om ändring i lagen (1929: 145) om skiljemän,
7. lag om ändring i handräckningslagen (1981: 847),
8. lag om ändring i lagen (1977: 729) om patentbesvärsrätten,
9. lag om ändring i utsökningsbalken,
10. lag om ändring i lagen (1974: 371) om rättegången i arbetstvister,
11. lag om ändring i lagen (1973: 188) om arrendenämnder och hyresnämnder,
12. lag om ändring i lagen (1970: 417) om marknadsdomstol m. m.,
13. lag om ändring i vattenlagen (1983: 291),
14. lag om ändring i lagen (1976: 839) om statens va-nämnd samt
15. lag om ändring i miljöskyddslagen (1969: 387).

Bland propositionens lagförslag ingår två bestämmelser (9 § rättshjälpslagen och 1 kap. 2 § lagen om rättegången i arbetstvister) där ännu ej antagna lagförslag redovisas som nu gällande lydelse av reglerna. Lagförslaget rörande rättshjälpslagen är numera tillstyrkt av lagutskottet (LU 1986/87: 26). Det andra, som berör lagförslag 10, bereds för närvarande av lagutskottet i samband med proposition 1986/87: 90 om en ny konkurslag. Justitiekommittén har därför överlämnat lagförslag 10 till lagutskottet. Rörande propositionens huvudsakliga innehåll hänvisas till vad som anförs i det följande under rubriken Utskottet på s. 62.

I samband med propositionen behandlar utskottet *dels* de med anledning av propositionen väckta motionerna 1986/87: Ju111 av Lars Sundin (fp) och 1986/87: Ju112 av Per-Olof Strindberg m. fl. (m), *dels* de under den allmänna motionstiden 1987 väckta motionerna 1986/87: Ju403 (yrkande 3) av Bengt Westerberg m. fl. (fp), 1986/87: Ju411 (yrkande 3) av Gunilla André m. fl. (c), 1986/87: Ju636 (yrkande 2 delvis) av Bo Lundgren (m) och Rolf Clarkson (m), 1986/87: Ju640 (yrkande 3) av Per-Olof Strindberg m. fl. (m) samt 1986/87: Ju816 (delvis) av Yngve Wernérsson (s). Motionsyrkandena redovisas på s. 62.

De vid propositionen fogade lagförslagen, av vilka de första åtta har granskats av lagrådet, har följande lydelse.

Lag om ändring i rättegångsbalken

Härigenom föreskrivs i fråga om rättegångsbalken¹

dels att nuvarande 20 kap. 15 a §, 37 kap. 4 och 5 §§, 39 kap. 3 §, 40 kap. 13 och 15 §§ samt 42 kap. 8 a § skall upphöra att gälla,

dels att 1 kap. 9 §, 2 kap. 4 §, 6 kap. 6 och 9 §§, 9 kap. 5, 8 och 9 §§, 10 kap. 20 §, 11 kap. 5 §, 12 kap. 6 och 14 §§, 13 kap. 3 §, 14 kap. 3–5 och 7 §§, 16 kap. 3 §, 17 kap. 2 §, 18 kap. 14 §, 19 kap. 7 §, 20 kap. 15 §, 21 kap. 2 §, 23 kap. 18 och 24 §§, 30 kap. 2 §, 32 kap. 6 och 7 §§, 33 kap. 9 §, 35 kap. 13 och 14 §§, 36 kap. 1, 7, 16–20, 22 och 23 §§, 37 kap. 1–3 §§, 38 kap. 6 §, 39 kap. 2 §, 40 kap. 11 och 16 §§, 42 kap. 1, 2, 6–18, 20 och 21 §§, 43 kap. 3–5, 8, 10, 11 och 13 §§, 44 kap. 10 §, 45 kap. 7, 10 och 13 §§, 46 kap. 3–8, 11, 13 och 15 §§, 47 kap. 2, 6–12, 19, 20, 22 och 23 §§, 49 kap. 3 §, 50 kap. 1, 2, 4 och 15 §§, 51 kap. 15 §, 52 kap. 10 §, 54 kap. 8 § samt rubrikerna till 37, 42 och 44 kap. skall ha följande lydelse.

dels att i balken skall införas tretton nya paragrafer, 1 kap. 3 a §, 10 kap. 8 a §, 14 kap. 7 a §, 18 kap. 8 a §, 43 kap. 14 §, 44 kap. 7 a §, 46 kap. 17 §, 49 kap. 12–15 §§, 50 kap. 10 a § samt 52 kap. 9 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

3 a §

I tvistemål där förlikning om saken är tillåten gäller i stället för bestämmelserna i 3 § att tingsrätten alltid skall bestå av en lagfaren domare, om värdet av vad som yrkas uppenbart inte överstiger hälften av basbeloppet enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring.

Första stycket gäller inte, om en part första gången han skall föra talan i målet yrkar att allmänna regler skall tillämpas och därvid gör sannolikt att den bakomliggande tvisten rör ett högre värde eller att utgången annars är av synnerlig betydelse för bedömningen av andra föreliggande rättsförhållanden. Har talan väckts genom ansökan om betalningsföreläggande, skall den part som begär att målet hänskjuts till rättegång senast i samband därmed framställa yrkande som nyss sagts.

Med värde enligt första stycket avses det värde som kan antas gälla vid tiden för talans väckande. Har talan väckts genom ansökan

¹ Senaste lydelse av 20 kap. 15 a § 1984: 400, 37 kap. 5 § 1977: 1020, 42 kap. 8 a § 1984: 131.

om lagsökning, betalningsföreläggande eller handräckning eller som enskilt anspråk i brottmål, avses värdet vid rättens beslut att tvisten skall handläggas som tvistemål. Vid bedömningen skall hänsyn inte tas till rättegångskostnaderna.

9 §²

Till huvudförhandling å samma dag *må ej* utan synnerliga skäl ut-sättas flera mål, än *att de kunna* beräknas *bliva* slutförda under en tid av sex timmar. Hinner huvud-förhandling *icke* slutföras samma dag som den påbörjats, skall sam-manträdet pågå under erforderligt antal *helgfria dagar* i följd. Om det kan ske utan olägenhet, *må* dock avbrott i handläggningen. *så länge sammanträdet pågår, äga rum* under högst två *söckendagar* i veckan eller, om särskilda skäl *föranleda därtill*, högst tre *söckendagar* i vec-kan.

Till huvudförhandling *på* samma dag *får inte* utan synnerliga skäl ut-sättas flera mål än *som kan* beräk-nas *bli* slutförda under en tid av sex timmar. Hinner *en* huvudförhand-ling *inte* slutföras samma dag som den påbörjats, skall sammanträdet pågå under erforderligt antal *ar-betsdagar* i följd. Om det kan ske utan olägenhet, *får dock så länge sammanträdet pågår* avbrott i handläggningen *göras* under högst två *arbetsdagar* i veckan eller, om *det finns* särskilda skäl, högst tre *arbetsdagar* i veckan.

2 kap.

4 §³

Hovrätt är domför med tre lagfarna domare. I mål som överklagats från tingsrätt skall dock minst fyra lagfarna domare delta i hovrätten, om tingsrätten bestått av tre eller flera lagfarna domare. Flera än fem lagfarna domare får inte delta i hovrätten.

I brottmål gäller, i stället för bestämmelserna i första stycket, att hovrät-ten är domför med tre lagfarna domare och två nämndemän. Flera än fyra lagfarna domare och tre nämndemän får inte delta. Förekommer ej anled-ning att döma till svårare straff än böter och är det i målet inte fråga om företagsbot, är hovrätten dock domför även med den sammansättning som anges i första stycket. Detsamma gäller vid handläggning som ej sker vid huvudförhandling.

Vid behandling av frågor om prövningstillstånd skall hovrätten bestå av två lagfarna domare.

Vid beslut om avskrivning av mål efter återkallelse är hovrätten domför med en lagfaren domare.

Regeringen bestämmer i vilken omfattning åtgärd, som avser endast beredandet av ett mål, får vidtas av en lagfaren domare i hovrätten eller av en annan tjänsteman vid denna.

² Senaste lydelse 1969: 244.

³ Senaste lydelse 1986: 120.

6 kap.

6 §

I protokoll skall antecknas *utsaga* av vittne, sakkunnig, part under sanningsförsäkran eller målsägande, då han höres i anledning av åklagarens talan, i den omfattning utsagan kan antagas vara av betydelse i målet, samt vad rätten vid syn å stället iakttagert.

Vid huvudförhandling i hovrätt vare ej nödigt att i protokollet antecknas *utsaga* eller *iakttagelse*, som nu sagts, med mindre anteckning därav kan antagas bli av betydelse vid fullföljd till högsta domstolen. Ej heller vare sådan anteckning nödig vid huvudförhandling i högsta domstolen.

I protokollet skall *berättelser* som lämnas under förhör i bevis syfte antecknas i den omfattning berättelserna kan antas vara av betydelse i målet. Detsamma gäller vad rätten iakttar vid syn på stället.

Första stycket gäller inte berättelser av tilltalade i brottmål.

Vid huvudförhandling i hovrätt behöver berättelser eller iakttagelser enligt första stycket antecknas endast om anteckningen kan antas bli av betydelse vid fullföljd till högsta domstolen. Vid huvudförhandling i högsta domstolen behöver sådana anteckningar inte göras.

9 §⁴

Rätten äge förordna, att *utsaga* av part, målsägande, vittne eller sakkunnig skall i stället för att antecknas i protokollet *upptagas* genom stenografi eller på fonetisk väg. I denna ordning må ock *upptagas* sammanfattning av *utsaga*, avseende vad som kan antagas vara av betydelse i målet.

Stadgandet i 8 § andra stycket i detta kapitel skall i tillämpliga delar gälla *beträffande utsaga*, som *upptagits* genom stenografi, ävensom *beträffande* på fonetisk väg *upptagen sammanfattning av utsaga*.

Stenograf utses av rätten. Ej må den anlitas som stenograf, vilken till saken eller till någondera parten står i sådant förhållande, att hans tillförlitlighet därigenom kan anses förringad. Vad i 5 kap. 7 § är stadgat om tolk äger motsvarande tillämpning beträffande stenograf, som utsetts av rätten. Sådan stenograf har rätt till skälig ersättning för arbete, tidspillan och utlägg som uppdraget krävt. Ersättningen betalas av allmänna medel.

Bestämmelser om återgivande i vanlig skrift av vad som *upptagits* enligt denna paragraf meddelas av regeringen.

De berättelser som lämnas under förhör i bevis syfte får i stället för att antecknas i protokollet *tas upp* genom stenografi eller på fonetisk väg. Detsamma gäller sådan sammanfattning av berättelse som omfattar det som kan antas vara av betydelse i målet.

Bestämmelsen i 8 § andra stycket i detta kapitel gäller i tillämpliga delar *berättelse*, som *tagits upp* genom stenografi, och sådan sammanfattning av berättelse, som *upptagits* på fonetisk väg.

⁴ Senaste lydelse 1979: 289.

9 kap.

5 §⁵

Den som vid sammanträde inför rätten stör förhandlingen eller fotograferar i rättssalen eller bryter mot föreskrift eller förbud, som har meddelats med stöd av 5 kap. 9 §, döms till böter. Till samma straff döms den som muntligen inför rätten eller i rättegångsskrift uttalar sig otillbörligt.

Den som vid sammanträde inför rätten stör förhandlingen eller fotograferar i rättssalen eller bryter mot föreskrift eller förbud, som har meddelats med stöd av 5 kap. 9 §, döms till böter, *högst ettusen kronor*. Till samma straff döms den som muntligen inför rätten eller i rättegångsskrift uttalar sig otillbörligt.

8 §⁶

Då enligt denna balk vite förelägges part eller annan, bestämmes rätten vitet till belopp, som med hänsyn till hans ekonomiska förhållanden och omständigheterna i övrigt kan antagas förmå honom att iakttaga föreläggandet. Vite må ej bestämmas under tio kronor eller över femtusen kronor. Har vite utdömts och förelägger rätten nytt vite, må vitet bestämmas till högre belopp, dock ej över tiotusen kronor. Vitesföreläggande skall delgivas den som föreläggandet avser.

Bestämmelserna i första stycket om högsta vitesbelopp gäller ej i fråga om föreläggande enligt 15 kap. 3 §.

Vite må ej föreläggas, då straff är utsatt. Ej heller må vite föreläggas kronan.

Finnes, då fråga uppkommer om utdömande av vite, ändamålet med vitet hava förfallit, må vitet ej utdömas.

Vite får inte föreläggas när straff är utsatt.

Staten får inte föreläggas vite.

9 §⁷

Är i denna balk straff utsatt i böter, dock ej i dagshöter, skall lägsta bötesstraffet vara femtio kronor och högsta ettusen kronor.

Om ett sammanträde ställs in i förväg därför att den som vid vite förelagts att infinna sig vid sammanträdet anmält förhinder, kan vitet ändå dömas ut, om han inte i

⁵ Senaste lydelse 1980: 262.

⁶ Senaste lydelse 1981: 828.

⁷ Senaste lydelse 1982: 1123.

efterhand kommer in med utredning som gör det sannolikt att han hade laga förfall.

10 kap

8 a §

I tvist mellan konsument och näringsidkare rörande vara, tjänst eller annan nyttighet som tillhandahållits för huvudsakligen enskilt bruk får näringsidkaren sökas där konsumenten har sitt hemvist. Detta gäller dock endast om målet i tingsrätten kan antas bli prövat av en lagfaren domare enligt 1 kap. 3 a §.

20 §

Meddelas i högre rätt beslut, varigenom lägre rätt förklaras icke vara behörig att upptaga mål, som där väckts, äge den högre rätten på yrkande av part hänvisa målet till lägre rätt, som finnes behörig.

Hava skilda domstolar genom beslut, som vunnit laga kraft, funnits obehöriga, äge högsta domstolen, om någon av dem finnes behörig, på ansökan av part hänvisa målet till den domstol, av vilken målet bort upptagas.

Förklarar högre rätt att lägre rätt inte är behörig att ta upp ett mål som väckts där, får den högre rätten på yrkande av part hänvisa målet till lägre rätt som är behörig.

Hur flera domstolar genom lagkraftvunna beslut förklarats obehöriga, får högsta domstolen, om någon av domstolarna ändå är behörig, på ansökan av part hänvisa målet till den domstolen.

I fråga om behörighet att ta upp mål, som på grund av högsta domstolens förordnande enligt 14 kap. 7 a § skall förenas i en rättegång, gäller vad högsta domstolen bestämmer.

11 kap.

5 §

Part skall vid huvudförhandling i underrätt eller hovrätt infinna sig personligen, om hans närvaro ej kan antagas sakna betydelse för utredningen. Vid huvudförhandling i högsta domstolen vare part skyldig att infinna sig personligen, om hans närvaro finnes erforderlig för utredningen. I underrätt skall part ock infinna sig personligen vid muntlig förberedelse, om det kan antagas, att förberedelsen därigenom främjas. Vid annan förhandling än nu

En part skall infinna sig personligen vid huvudförhandling i tingsrätt och hovrätt, om inte hans närvaro kan antas vara utan betydelse för utredningen.

Vid huvudförhandling i högsta domstolen är en part skyldig att infinna sig personligen, om domstolen finner att hans närvaro är nödvändig för utredningen.

Vid ett sammanträde för förberedelse och vid annan förhandling är en part skyldig att infinna sig per-

nämns vare part skyldig att infinna sig personligen, om det finnes erforderligt.

Vad nu sagts om parts skyldighet att infinna sig personligen gäller ock parts ställföreträdare. Äro flera ställföreträdare, äge rätten bestämma, vilken eller vilka skola infinna sig. Äger part ej själv föra sin talan, vare han dock skyldig att infinna sig personligen, om hans närvaro finnes erforderlig för utredningen.

Är part eller ställföreträdare skyldig att infinna sig personligen, meddele rätten förordnande därom.

sonligen, om hans närvaro kan antas främja syftet med sammanträdet.

Vad nu sagts om en parts skyldighet att infinna sig personligen gäller också en parts ställföreträdare. Finns det flera ställföreträdare för en part, får rätten bestämma vilken eller vilka av dem som skall infinna sig. Får en part inte själv föra sin talan, är han ändå skyldig att infinna sig personligen, om rätten finner att hans närvaro är nödvändig för utredningen.

Är en part eller hans ställföreträdare skyldig att infinna sig personligen, skall rätten förordna om detta.

12 kap.

6 §

Avvisas ombud, skall rätten, om ej parten är tillstädes och själv vill föra sin talan, förelägga parten att för sig ställa ombud, som kan godkännas. Underlåter parten det och infinner han sig ej personligen, skall han anses som utebliven.

Är ombud, som avvisas, advokat, skall anmälan om avvisandet göras hos advokatsamfundets styrelse.

Om den som avvisas eller förklaras obehörig enligt 5 § är advokat, skall anmälan om åtgärden göras hos advokatsamfundets styrelse.

14 §

Fullmakt medför behörighet för ombudet att å partens vägnar angående saken

1. väcka talan samt påkalla åtgärd, även om åtgärden ankommer å annan myndighet än rätten;
2. mottaga delgivning av inlagor och andra handlingar, dock ej föreläggande för parten att infinna sig personligen;
3. företaga alla handlingar för utförande av partens talan samt avgiva svaromål å alla mot parten framställda yrkanden;
4. avstå från yrkande, som framställts av parten, och medgiva motpartens yrkande;
5. ingå förlikning;
6. söka verkställighet av rättens dom; samt
7. uppbara parten tillerkänd ersättning för rättegångskostnad.

Ej må på grund av fullmakt, som avser rättegång i allmänhet, ombudet väcka talan eller mottaga stämning angående sak, varom förlikning ej är tillåten.

Avser fullmakt allenast viss domstol, äge ombudet vid den domstolen samma behörighet, som

Ett ombud får inte på grund av en fullmakt, som avser rättegång i allmänhet, väcka talan eller motta stämning angående en sak varom förlikning inte är tillåten.

Om en fullmakt avser endast en viss domstol, har ombudet vid den domstolen samma behörighet som

sågs i första stycket; ombudet *ä*ge ock anmäla missnöje eller vad mot beslut eller dom, som meddelas av domstolen.

*G*äller fullmakt allenast särskilt rättegångstillfälle, *ä*ge ombudet vid det rättegångstillfället samma behörighet, som sågs i första stycket 2–5; ombudet *ä*ge ock anmäla missnöje eller vad mot beslut eller dom, som då meddelas.

sågs i första stycket. Ombudet *får* även anmäla missnöje mot ett beslut som meddelas av domstolen.

*O*m en fullmakt gäller endast för ett visst rättegångstillfälle, *har* ombudet vid det rättegångstillfället samma behörighet som sågs i första stycket 2–5. Ombudet *får* även anmäla missnöje mot ett beslut som då meddelas.

13 kap.

3 §

Väckt talan *må* icke ändras. Käranden *ä*ge dock

1. på grund av omständighet, som inträffat under rättegången eller först då blivit för honom känd, kräva annan fullgörelse än den, *varom* talan väckts;

2. yrka fastställelse enligt 2 § andra stycket; samt

3. kräva ränta eller annan tilläggsförpliktelse, som följer av huvudförpliktelsen, *så ock eljest* framställa nytt yrkande, såvitt det stöder sig på väsentligen samma grund.

*V*äckes yrkande, som avses i 2 eller 3, sedan *målet* företagits till huvudförhandling, och kan yrkandet *ej* utan olägenhet prövas i målet, *må* det avvisas. *Ej* må sådant yrkande väckas i högre rätt.

Såsom ändring av talan anses *icke*, att käranden beträffande samma sak inskränker sin talan eller, utan att saken ändras, åberopar ny omständighet till stöd för sin talan.

Väckt talan *får* inte ändras. Käranden *får* dock

1. på grund av omständighet, som inträffat under rättegången, eller först då blivit för honom känd, kräva annan fullgörelse än den, *om vilken* talan väckts,

2. yrka fastställelse enligt 2 § andra stycket samt

3. kräva ränta eller annan tilläggsförpliktelse, som följer av huvudförpliktelsen, *och även i övrigt* framställa nytt yrkande, om det stöder sig på väsentligen samma grund.

*F*ramställs yrkande enligt första stycket 2 eller 3 sedan *huvudförhandling* påbörjats eller målet på annat sätt företagits till avgörande, *får* det nya yrkandet avvisas, om det inte utan olägenhet kan prövas i målet. Ett yrkande enligt första stycket 2 eller 3 är inte tillåtet i högre rätt.

Såsom ändring av talan anses *inte* att käranden beträffande samma sak inskränker sin talan eller, utan att saken ändras, åberopar ny omständighet till stöd för sin talan.

14 kap.

3 §

Vill svaranden till gemensam handläggning väcka talan mot käranden angående samma sak eller sak, som har gemenskap med denna, eller rörande fordran, som kan gå i avräkning mot kärandens, *och*

Vill svaranden till gemensam handläggning väcka talan mot käranden angående samma sak eller *en* sak, som har gemenskap med denna, eller rörande fordran, som kan gå i avräkning mot kärandens,

sker det före huvudförhandlingen, skola målen handläggas i en rättegång. Käromål, som sålunda förenats med huvudkäromålet, är genkäromål.

skall målen handläggas i en rättegång. Käromål, som sålunda förenats med huvudkäromålet, är genkäromål.

4 §

Vill någon, som *ej* är part i rättegången, till gemensam handläggning väcka talan mot båda parterna eller *endera* om det, *varom tvistas*, och *sker det före huvudförhandlingen*, skola målen handläggas i en rättegång.

Vill någon, som *inte* är part i rättegången, till gemensam handläggning väcka talan mot båda parterna eller *en av dem* om det, *som tvisten gäller*, skall målen handläggas i en rättegång.

5 §^{*}

Vill part, om han *tappar saken*, mot tredje man *framställa återgångskrav eller anspråk på skadestånd eller annat dylikt*, äge han, *innan målet företages till huvudförhandling*, till gemensam handläggning med *det målet* väcka *sin talan mot tredje man*. *Vad nu sagts äge motsvarande tillämpning*, om tredje man i anledning av den utgång *saken* kan få *mellan parterna* vill mot någon av dem eller båda väcka *talan* angående sådant anspråk.

Vill part, om han *förlorar målet*, *framställa återgångskrav eller anspråk på skadestånd eller annat dylikt* mot tredje man, *får han väcka sin talan mot tredje man* till gemensam handläggning med *huvudkäromålet*.

Om tredje man i anledning av den utgång *målet mellan parterna* kan få vill väcka *talan* mot någon av dem eller båda angående sådant anspråk *som sägs i första stycket*, *får han väcka denna talan till gemensam handläggning med huvudkäromålet*.

7 §

Ej må i fall, som avses i 1–6 §§, mål förenas, *med mindre målen* väckts vid samma domstol och denna är behörig samt *för målen* samma rättegångsform är tillämplig.

I fall som avses i 1–6 §§ *får* mål förenas *endast om målen* väckts vid samma domstol och denna är behörig samt samma rättegångsform är tillämplig *för målen*.

Väcks talan som avses i 3–5 §§ sedan huvudförhandling påbörjats eller huvudkäromålet på annat sätt företagits till avgörande, får rätten handlägga målen *särskilt*, om de *inte utan olägenhet kan handläggas i samma rättegång*. *Detsamma gäller*, om part väcker talan som avses i 3 eller 5 § *efter det att tiden för yttrande enligt 42 kap. 15 § har gått ut*.

* Senaste lydelse 1970: 1002.

7 a §

Handläggs vid två eller flera tingsrätter eller vid två eller flera hovrätter mål mellan vilka råder sådant samband som avses i 1-6 §§, får högsta domstolen efter ansökan av part eller anmälan av tingsrätt eller hovrätt förordna att målen skall förenas i en rättegång vid en av domstolarna, om detta har väsentliga fördelar för handläggningen av målen och det inte innebär betydande olägenhet för någon part. Om det visar sig vara lämpligt, får den domstol som skall handlägga målen särskilja dem.

Beslut som rätten fattat i ett mål, som på grund av högsta domstolens förordnande överlämnas från en domstol till en annan, skall gälla, om inte den domstol dit målet överlämnats bestämmer annat.

16 kap.

3 §⁹

Vid omröstning gälla den mening, som omfattats av mer än hälften av rättens ledamöter; har någon mening erhållit hälften av rösterna och är bland dem ordförandens, gälla den mening.

Vid omröstning skall den mening gälla, som omfattats av mer än hälften av rättens ledamöter. Om någon mening har erhållit hälften av rösterna och ordförandens röst är bland dem, skall den mening gälla. Vid avgörande av frågor om prövningstillstånd enligt 49 kap. 12 § skall dock, om en av ledamöterna vill bevilja prövningstillstånd, hans mening gälla som hovrättens beslut.

17 kap.

2 §

Dom skall, om huvudförhandling vid rätten ägt rum, grundas å vad vid förhandlingen förekommit. I domen må ej deltaga domare, som ej övervarit hela huvudförhandlingen. Har ny huvudförhandling hållits, skall domen grundas å vad därvid förekommit.

Om huvudförhandling har hållits, skall domen grundas på vad som förekommit vid förhandlingen. I domen får delta endast domare som varit med om hela huvudförhandlingen. Om ny huvudförhandling har hållits, skall domen grundas på vad som förekommit vid den. I fall som avses i 43 kap. 14 § andra meningen får domen grundas även på

⁹ Senaste lydelse 1971: 218.

Då mål avgöres utan huvudförhandling, skall domen grundas å vad handlingarna innehålla och eljest förekommit i målet.

vad som har inhämtats efter huvudförhandlingen.

När ett mål avgöres utan huvudförhandling, skall domen grundas på vad handlingarna innehåller och vad som i övrigt förekommit i målet.

18 kap.

8 a §

1 mål där 1 kap. 3 a § första stycket tillämpas gäller följande i stället för bestämmelserna i 8 §.

Ersättning för rättegångskostnad får inte avse annat än kostnad för

1. rådgivning enligt rättshjälpslagen (1972:429) vid ett tillfälle för varje instans,

2. ansökningsavgift,

3. resa och uppehälle för part eller ställföreträdare i samband med sammanträde eller, om personlig inställelse ej föreskrivits, resa och uppehälle för ombud,

4. vittnesbevisning,

5. översättning av handling.

Ersättning utgår endast i den mån kostnaden varit skäligen påkallad för tillvaratagande av partens rätt.

Ersättning som anges i andra stycket 3 utgår enligt bestämmelser som regeringen meddelar.

Med kostnad som sägs i andra stycket 1 jämställs kostnad för annan rådgivning som lämnas av advokat eller biträdande jurist på advokatbyrå, i den mån den ej överstiger högsta avgift för rådgivning enligt rättshjälpslagen.

Har målet till en början handlagts i annan ordning än som gäller för mål som avses i denna paragraf, utgår ersättning för kostnad som avser den tidigare handläggningen enligt de kostnadsregler som gäller för denna.

Har ett mål om lagsökning eller betalningsföreläggande hänskjutits till rättegång eller upptagits efter återvinning får, om målet därefter avgöres genom tredskodom mot svaranden, ersättning även avse

skäligen kostnad för en rättegångsskrift eller för inställelse vid ett sammanträde inför rätten. Sådan ytterligare ersättning utgår, om inte särskilda skäl föranleder annan bedömning, enligt bestämmelser som regeringen meddelar. Detsamma skall gälla, om ett mål om handräckning upptagits efter återvinning.

14 §¹⁰

Part, som vill *erhålla* ersättning för rättegångskostnad, skall, innan handläggningen avslutas, *framställa yrkande därom och uppgiva*, vari kostnaden består. *Gör han det ej, äge han ej därefter tala å den kostnad, som uppkommit vid samma rätt; dock må part, även om yrkande ej framställts, erhålla ränta* som avses i 8 § andra stycket samt ersättning för utskrift av rättens dom eller slutliga beslut.

Då rätten avgör målet, meddele rätten samtidigt beslut angående rättegångskostnaden så ock i fråga, som avses i 13 § första stycket. Ingår i ersättning för rättegångskostnad arvode till ombud eller biträde, skall arvodets belopp angivas.

En part, som vill ha ersättning för rättegångskostnad, skall framställa sitt yrkande innan handläggningen avslutas. Han skall därvid uppge vari kostnaden består. Om han inte har framställt sitt yrkande inom den angivna tiden, får han inte därefter föra talan om kostnad som har uppkommit vid samma rätt. En part får dock, även om han inte har framställt något yrkande, erhålla ränta som avses i 8 § andra stycket samt ersättning för ett exemplar av rättens dom eller slutliga beslut.

Rätten skall självmant pröva frågor om tillämpningen av bestämmelserna i 1–10 samt 12 och 13 §§, om inte sådan prövning är obehövlig på grund av särskilda omständigheter. Beslut i sådan kostnadsfråga som avses i detta kapitel meddelas när rätten avgör målet. Ingår i ersättning för rättegångskostnad arvode till ombud eller biträde, skall arvodets belopp anges.

19 kap.

7 §¹¹

Har, sedan stämning delgivits den misstänkte, ändring inträtt i förhållande, som betingat domstolens behörighet, vare domstolen ändock behörig.

Har allmänt åtal upptagits av viss domstol och är även annan domstol behörig, äge den förra domstolen, om synnerliga skäl äro därtill, på framställning av åklagaren förord-

En domstol behåller sin behörighet att handlägga ett mål även om något förhållande som har grundat behörigheten ändras efter det att stämning delgetts den misstänkte.

Har allmänt åtal väckts vid en viss tingsrätt, får denna på åklagarens begäran överlämna målet till en annan tingsrätt, om den är behörig och särskilda skäl föreligger.

¹⁰ Senaste lydelse 1982: 1123.¹¹ Senaste lydelse 1954: 432.

na, att målet skall överflyttas till den senare domstolen. Beslut eller annan åtgärd av den förra domstolen vare gällande, till dess den domstol, dit målet överflyttats, förordnar annat.

Står den tilltalade redan under åtal vid den andra tingsrätten, skall sådant överlämnande ske, om det inte är olämpligt. De beslut som fattats före överlämnandet skall gälla, om inte den domstol dit målet överlämnats bestämmer annat.

Andra stycket gäller i tillämpliga delar också när flera mål om allmänt åtal mot den tilltalade samtidigt är anhängiga vid olika hovrätter.

20 kap.

15 §¹²

Höres målsäganden i anledning av åklagarens talan, äge han rätt till ersättning och förskott enligt vad om vittne är stadgat.

Målsägande, som hörs med anledning av åklagarens talan och som med hänsyn till brottets art eller annars kan antas vara i behov av personligt stöd under rättegången, får åtföljas av lämplig person som sådant stöd.

21 kap.

2 §¹³

Den misstänkte vare i mål om allmänt åtal skyldig infinna sig personligen vid huvudförhandling i underrätt, dock ej om anledning saknas att ådöma annan brottsåtgärd än böter och hans närvaro tillika kan antagas vara utan betydelse för utredningen. I mål om enskilt åtal skall den misstänkte infinna sig personligen vid dylik förhandling, om hans närvaro ej kan antagas sakna betydelse för utredningen. Vid huvudförhandling i hovrätt skall den misstänkte infinna sig personligen, om han av underrätten dömts till fängelse i minst sex månader för brottet eller anledning förekommer till ådömande av sådan påföljd, så ock eljest, om hans närvaro ej kan antagas sakna betydelse för utredningen. Vid huvudförhandling i högsta domstolen vare den misstänkte skyldig att infinna

Den misstänkte är skyldig att infinna sig personligen vid huvudförhandling i tingsrätt och hovrätt. Sådan skyldighet föreligger dock inte, om målet kan avgöras även om han inte infinner sig vid huvudförhandlingen och hans närvaro kan antas vara utan betydelse för utredningen.

Vid huvudförhandling i högsta domstolen är den misstänkte skyldig att infinna sig personligen, om domstolen finner att hans närvaro är nödvändig för utredningen.

Vid ett sammanträde för förberedelse och vid annan förhandling är den misstänkte skyldig att infinna sig personligen, om hans närvaro kan antas främja syftet med sammanträdet.

¹² Senaste lydelse 1954: 432.

¹³ Senaste lydelse 1981: 214. Ändringen innebär bl.a. att andra stycket upphävs.

sig personligen, om hans närvaro finnes erforderlig för utredningen. I underrätt skall den misstänkte och infinna sig personligen vid muntlig förberedelse, om det kan antagas, att förberedelsen därigenom främjas. Vid annan förhandling än nu nämnts vare han skyldig att infinna sig personligen, om hans närvaro finnes erforderlig.

Lider den misstänkte av sinnessjukdom eller sinnesslöhet och finner rätten, att hans hörande skulle vara utan gagn, erfordras ej att han infinner sig personligen.

Är den misstänkte skyldig att infinna sig personligen, meddele rätten förordnande därom.

Då den misstänkte ej är skyldig att infinna sig personligen, må hans talan föras genom ombud. Om ombud gälle vad i 12 kap. är stadgat.

Är den misstänkte skyldig att infinna sig personligen, skall rätten förordna om detta.

När den misstänkte inte är skyldig att infinna sig personligen, får hans talan föras genom ombud. I fråga om ombud gäller bestämmelserna i 12 kap.

23 kap.

18 §¹⁴

Då förundersökningen kommit så långt att någon skäligen misstänks för brottet, skall han, då han hörs, underrättas om misstanken. Den misstänkte och hans försvarare har rätt att fortlöpande, i den mån det kan ske utan men för utredningen, ta del av vad som har förekommit vid undersökningen. De har vidare rätt att ange den utredning de anser önskvärd och i övrigt anföra vad de anser nödvändigt. Underrättelse härom skall lämnas eller sändas till den misstänkte och hans försvarare, varvid skäligt rådrum skall beredas dem. Åtal får inte beslutas, innan detta har skett.

Begär den misstänkte, att förhör skall hållas med någon eller att annan utredning skall förebringas, skall begäran efterkommas, om det kan antagas, att åtgärden skulle äga betydelse för undersökningen. Avslås framställningen, skola skälen därför angivas.

På begäran av den misstänkte eller hans försvarare skall förhör eller annan utredning äga rum, om detta kan antas vara av betydelse för undersökningen. Om en sådan begäran avslås, skall skälen för detta anges.

Innan åklagaren beslutar i fråga om åtal, får han hålla ett särskilt sammanträde med den misstänkte eller hans försvarare, om detta kan antas vara till fördel för åtalsbeslutet eller för sakens fortsatta handläggning i övrigt.

¹⁴ Senaste lydelse 1981: 1294.

24 §¹⁵

Närmare föreskrifter om undersökningsledares verksamhet, om underrättelse enligt 18 § första stycket tredje punkten samt om protokoll och anteckningar vid förundersökning meddelas av regeringen.

Närmare föreskrifter om undersökningsledares verksamhet, om underrättelse enligt 18 § första stycket fjärde meningen samt om protokoll och anteckningar vid förundersökning meddelas av regeringen.

30 kap.

2 §

Dom skall, om huvudförhandling vid rätten ägt rum, grundas å vad vid förhandlingen förekommit. I domen må ej deltaga domare, som ej övervarit hela huvudförhandlingen. Har ny huvudförhandling hållits, skall domen grundas å vad därvid förekommit.

Om huvudförhandling har hållits, skall domen grundas på vad som förekommit vid förhandlingen. I domen får delta endast domare som varit med om hela huvudförhandlingen. Om ny huvudförhandling har hållits, skall domen grundas på vad som förekommit vid den. I fall som avses i 46 kap. 17 § andra meningen får domen grundas även på vad som har inhämtats efter huvudförhandlingen.

Då mål avgöres utan huvudförhandling, skall domen grundas å vad handlingarna innehålla och eljest förekommit i målet.

När ett mål avgöres utan huvudförhandling, skall domen grundas på vad handlingarna innehåller och vad som i övrigt förekommit i målet.

32 kap.

6 §

Underlåter den som enligt rättens beslut skall infinna sig vid rätten eller eljest fullgöra något i rättegången att ställa sig det till efterrättelse och förekommer anledning, att han har laga förfall, skall underlåtenheten icke leda till påföljd eller eljest läggas honom till last i rättegången.

Om det är sannolikt att den som underlåtit att enligt rättens beslut infinna sig vid rätten eller i övrigt fullgöra något i rättegången har laga förfall för sin underlåtenhet, skall denna inte leda till någon påföljd för honom eller på annat sätt läggas honom till last i rättegången.

Har någon gjort sig skyldig till underlåtenhet som avses i första stycket men kan det på grund av någon särskild omständighet antas att han har laga förfall, skall han beredas tillfälle att komma in med utredning om detta. Rätten skall därvid uppskjuta frågan om utdömande av påföljd eller om annan åtgärd på grund av underlåtenheten.

¹⁵ Senaste lydelse 1974: 573.

7 §

Är i denna balk föreskrivet, att den som vill fullfölja talan skall inom viss tid anmäla missnöje eller vad eller inkomma med vade-, besvär- eller revisionsinlaga eller vidtaga annan åtgärd för talans fullföljande, och visas före utgången av den tiden laga förfall, utsatte den rätt, där åtgärden skall vidtagas, ny tid.

Vad nu sagts äge motsvarande tillämpning i fråga om ansökan om återvinning eller återupptagande.

Är i denna balk föreskrivet, att den som vill fullfölja talan skall inom viss tid anmäla missnöje eller inkomma med vade-, besvär- eller revisionsinlaga eller vidta någon annan åtgärd för talans fullföljande, och visas före utgången av den tiden laga förfall, skall den rätt, vid vilken åtgärden skall vidtas, bestämma ny tid.

Vad nu sagts gäller också om laga förfall visas före utgången av tiden för ansökan om återvinning eller återupptagande.

33 kap.

9 §¹⁶

Är från part inkommen inlaga eller annan handling ej avfattad på svenska språket, må rätten vid behov antingen förelägga parten att tillhandahålla bestyrkt översättning av handlingen eller ock uppdraga åt lämplig person att översätta handlingen. Efterkommes ej föreläggande att tillhandahålla översättning, må handlingen lämnas utan avseende.

Den som biträtt rätten med översättning äge av allmänna medel erhålla ersättning efter vad rätten prövar skäligt; i brottmål vari åklagare för talan skall ersättningen gäldas av statsverket.

Rätten får vid behov låta översätta handlingar som kommer in till eller skickas ut från rätten.

Den som biträtt rätten med översättning har rätt till skälig ersättning, som betalas av staten.

Första och andra styckena skall tillämpas även i fråga om överföring från punktskrift till vanlig skrift eller omvänt.

35 kap.

13 §

Bevis, som upptagits utom huvudförhandlingen, skall upptagas även vid denna, om sådant upptagande finnes vara av betydelse i målet och hinder därför ej längre föreligger.

Har i mål, som fullföljts till högre rätt, vid lägre rätt vittne eller sak-

Vid huvudförhandlingen skall de bevis som upptagits utom huvudförhandlingen tas upp på nytt, om rätten finner detta vara av betydelse i målet och det inte föreligger hinder mot att ta upp beviset.

Har tingsrätten i ett mål som fullföljts till hovrätten tagit upp munt-

¹⁶ Senaste lydelse 1973: 240.

kunnig eller part under sanningsförsäkran hörts eller syn å stället hållits. erfordras ej, att beviset upptages ånyo, med mindre högre rätt finner det vara av betydelse för utredningen eller ock part yrkar det och upptagandet ej finnes sakna betydelse. I högsta domstolen må dock sådant bevis upptagas ånyo, allenast om synnerliga skäl äro därtill.

Då bevis ej ånyo upptages, skall beviset förebringas genom protokoll och andra handlingar rörande bevisupptagningen.

lig bevisning eller hållit syn på stället, behöver beviset tas upp på nytt endast om hovrätten finner detta vara av betydelse för utredningen eller om någon part yrkar det och hovrätten inte finner att det skulle sakna betydelse. I högsta domstolen får de bevis som tagits upp av lägre rätt tas upp på nytt endast om det föreligger synnerliga skäl.

Om ett bevis inte tas upp på nytt, skall det förebringas genom protokoll eller på annat lämpligt sätt.

14 §

Ej må berättelse, som någon skriftligen avgivit i anledning av redan inledd eller förestående rättegång, eller uppteckning av utsaga, som i anledning av sådan rättegång avgivits inför åklagare eller polismyndighet eller eljest utom rätta, åberopas som bevis, med mindre det är särskilt medgivet eller rätten på grund av särskilda omständigheter finner, att det må tillåtas.

En berättelse, som någon har avgett skriftligen i anledning av en redan inledd eller förestående rättegång, eller en uppteckning av en berättelse, som någon i anledning av en sådan rättegång lämnat inför åklagare eller polismyndighet eller annars utom rätta, får åberopas som bevis i rättegången endast

*1. om det är särskilt föreskrivet,
2. om förhör med den som lämnat berättelsen inte kan hållas vid eller utom huvudförhandling eller i övrigt inför rätten eller*

3. om det finns särskilda skäl med hänsyn till de kostnader eller olägenheter som ett förhör vid eller utom huvudförhandling kan antas medföra, vad som kan antas stå att vinna med ett sådant förhör, berättelsens betydelse och övriga omständigheter.

Vad som sägs i första stycket om en skriftlig eller upptecknad berättelse skall också tillämpas i fråga om en fonetisk eller liknande upptagning av en berättelse.

36 kap.

1 §¹⁷

Var och en, som inte är part i målet, får höras som vittne. I brottmål får dock målsäganden inte vittna, även om han ej för talan.

¹⁷ Senaste lydelse 1984: 131.

I brottmål får vittnesförhör inte heller äga rum med någon som har åtalats för medverkan till den gärning förhöret gäller eller för någon annan gärning som har omedelbart samband med den gärningen.

Vad som sägs i andra stycket om den som har åtalats skall också gälla den som för gärning som där avses

1. är skäligen misstänkt och har underrättats om misstanken enligt 23 kap. 18 §.

2. har meddelats strafföreläggande eller föreläggande av ordningsbot eller av militär befattningshavare ålagts disciplinstraff, eller

2. har meddelats strafföreläggande eller föreläggande av ordningsbot, eller

3. till följd av beslut enligt bestämmelser om åtalsunderlåtelse eller särskild åtalsprövning ej har åtalats.

Skall någon som avses i andra eller tredje stycket höras i en rättegång som inte avser åtal mot honom själv, gäller i fråga om kallelse till förhandling och påföljd för utevaro från förhandlingen samt i fråga om förhöret vad som sägs om tilltalade i 31 kap. 4 §, 45 kap. 15 § och 46 kap. I fråga om rätt till ersättning för inställelse vid förhandling gäller 36 kap. 24 och 25 §§.

Skall någon som avses i andra eller tredje stycket höras i en rättegång som inte avser åtal mot honom själv, gäller i fråga om kallelse till förhandling och påföljd för utevaro från förhandlingen samt i fråga om förhöret vad som sägs om tilltalade i 31 kap. 4 §, 37 kap. 1 §, 45 kap. 15 § samt 46 kap. 15 § första stycket. I fråga om rätt till ersättning för inställelse vid förhandling gäller 36 kap. 24 och 25 §§.

7 §

Är den som skall höras som vittne tillstades vid rätten, vare han skyldig att genast avlägga vittnesmål. I annat fall skall vittne skriftligen kallas.

I vittneskallelse skall intagas uppgift om parterna och målet samt tid och ställe för inställelsen även om i korthet angivas, vad vittnesförhöret gäller. Tillika skall erinras om innehållet i 20, 23 och 25 §§.

Den som skall höras som vittne skall vid vite kallas att infinna sig vid förhandling inför rätten.

I kallelsen till vittnet skall lämnas behövliga uppgifter om parterna och målet samt i korthet anges vad förhöret gäller. Vittnet skall även erinras om sina rättigheter och skyldigheter enligt 20 och 23-25 §§.

16 §

Vittne skall avgiva sin utsaga muntligen. Skriftlig vittnesberättelse må ej åberopas; dock må det tillåtas vittnet att anlita skriftlig anteckning till stöd för minnet.

Vid vittnesförhör må skriftlig uppteckning av vad vittnet tidigare anfört inför rätta eller inför åklagare eller polismyndighet icke uppläsas i annat fall, än då vittnets ut-

Ett vittne skall avge sin berättelse muntligen. Skriftliga vittnesberättelser får inte åberopas. Vittnet får dock med rättens medgivande använda sig av anteckningar till stöd för minnet.

Vid vittnesförhör får vad vittnet tidigare anfört inför rätta eller inför åklagare eller polismyndighet förebringas endast när vittnets berättelse vid förhöret avviker från vad

saga vid förhöret avviker från den tidigare utsagan eller då vittnet vid förhöret förklarar sig icke kunna eller vilja yttra sig.

han tidigare anfört eller när vittnet vid förhöret förklarar att han inte kan eller inte vill yttra sig.

17 §

Vittne höres av rätten. Med rätterns tillstånd må dock vittne höras av parterna; härvid höres vittnet först av den part, som åberopat vittnet, och därefter av motparten.

Ett vittnesförhör skall inledas av den part som åberopat förhöret, om inte rätten bestämmer annat. Vid förhöret skall vittnet först beredas tillfälle att på egen hand eller, om det behövs, med stöd av frågor avge sin berättelse i ett sammanhang.

Vittnet bör uppmanas att i ett sammanhang avgiva sin berättelse. Sedan denna avgivits, må rätten och parterna ställa frågor till vittnet. Vittnet bör, om det ej frångår av vittnets berättelse, tillfrågas, huru vittnet erhållit kännedom om det, varom vittnet yttrat sig.

Motparten skall sedan få tillfälle att höra vittnet. Om motparten inte är närvarande eller om det av annan anledning behövs, bör rätten leda denna del av förhöret. Därefter får rätten och parterna ställa ytterligare frågor till vittnet. Den part som åberopat förhöret bör först få tillfälle till detta.

Frågor, vilka genom sitt innehåll, sin form eller sättet för deras framställande inbjuda till visst svar, må ej ställas, med mindre särskilda skäl föranleda därtill. Rätten skall avvisa frågor, som uppenbart ej höra till saken eller som äro förvirrande eller eljest otillbörliga.

Har ingen av parterna eller båda åberopat förhöret, skall detta inledas av rätten, om det inte är lämpligare att någon av parterna inleder förhöret.

Frågor, som genom sitt innehåll, sin form eller sättet för deras framställande inbjuder till visst svar, får inte ställas annat än om det vid förhör enligt andra stycket behövs för att undersöka i vad mån vittnets berättelse stämmer med det verkliga händelseförloppet. Rätten skall avvisa frågor, som uppenbart inte hör till saken eller som är förvirrande eller på annat sätt otillbörliga.

18 §

Förekommer anledning, att vittne i parts närvaro av rädsla eller annan orsak ej fritt utsäger sanningen, eller hindrar part vittne i hans berättelse genom att falla vittnet i talet eller annorledes, äge rätten förordna, att parten ej må vara tillstädes under förhöret.

Om det finns anledning anta att ett vittne av rädsla eller annan orsak inte fritt berättar sanningen på grund av en parts eller någon åhörars närvaro, eller om part eller åhörare hindrar vittnet i hans berättelse genom att falla honom i talet eller på annat sätt, får rätten förordna att parten eller åhöraren inte får vara närvarande vid förhöret.

Sedan parten åter förekallats, skall vittnets berättelse uppläsas; parten äge därefter ställa frågor till vittnet.

Vittnesberättelse, som enligt första stycket lämnats i parts frånavaro, skall återges i behövlig omfattning när parten åter är närvarande. Parten skall beredas tillfälle att ställa frågor till vittnet.

19 §

Är vittne av sjukdom, vistelse å avlägsen ort eller annan orsak ur stånd att infinna sig vid huvudförhandlingen eller finnes vittnes inställelse medföra oskäligen kostnad eller synnerlig olägenhet, må förhör med vittnet enligt rättens beslut äga rum utom huvudförhandlingen. Kan vittne på grund av sjukdom ej infinna sig, skall vittnet höras där vittnet vistas.

Förhör med ett vittne får äga rum utom huvudförhandling,

1. om det inte är möjligt för vittnet att infinna sig vid huvudförhandlingen eller

2. om en inställelse vid huvudförhandlingen skulle medföra kostnader eller olägenheter som inte står i rimligt förhållande till betydelsen av att förhöret hålls vid huvudförhandlingen.

Om det är av synnerlig vikt för utredningen, får även annan handläggning äga rum i anslutning till förhör enligt första stycket.

20 §

Uteblir vittne, som kallats, dömes vittnet till böter. Uppskjutes målet till annan dag, må vittnet vid vite föreläggas att den dagen komma tillstädes. Uteblir vittnet ånyo, dömes vittnet till utgivande av vite eller, om vite ej förelagts, till böter.

Vittne, som ej är tillstädes, då målet företages till handläggning, må efter rättens beslut hämtas till det rättegångstillfället. Hämtas ej vittnet då och meddelas ej vitesföreläggande, äge rätten förordna, att vittnet skall hämtas till senare rättegångstillfälle. Då vittnet hämtats till rätten, skola böter eller vite för hans underlåtenhet att infinna sig vid det rättegångstillfället ej ådömas.

Uteblir ett vittne som kallats enligt 7 §, skall rätten förelägga nytt vite, om målet utsätts till senare dag, eller förordna att han skall hämtas till rätten antingen omedelbart eller till den senare dagen.

22 §

I fråga om vittne, som avses i 13 § första stycket, skola reglerna i 20 och 21 §§ ej tillämpas; sådant vittne må dock hämtas till rätten.

Avstår den som åberopat vittne från vittnets hörande eller kommer

Bestämmelserna i detta kapitel om vitesföreläggande och om häkte gäller inte vittne som avses i 13 § första stycket. Sådant vittne får dock hämtas till rätten.

Om den som åberopat ett vittne avstår från förhör med vittnet eller

eljest frågan därom att förfalla, må ej därefter enligt 20 eller 21 § straff ådömas vittnet eller tvångsmedel användas mot honom.

om frågan om vittnesförhör av annan orsak förfaller, får därefter inga tvångsmedel enligt 20 eller 21 § användas mot vittnet.

23 §

Gör vittne sig skyldigt till försummelse eller tredska, som avses i 20 eller 21 §, och vållas därav rättegångskostnad för part, äge rätten, även om yrkande därom ej framställts, förpliktta vittnet att i den omfattning, som finnes skälig, ersätta kostnaden. Har även part av rätten förpliktats att ersätta motparten sådan kostnad och har parten utgivit ersättningen, äge han av vittnet utbekomma vad vittnet förpliktats utgiva.

Vad nu sagts om vittnes skyldighet att ersätta parts kostnad äge motsvarande tillämpning beträffande kostnad, som orsakats för statsverket.

Gör ett vittne sig skyldigt till sådan försummelse eller tredska som avses i 20 eller 21 § och vållas rättegångskostnad därav för någon av parterna, skall rätten på yrkande av parten ålägga vittnet att i skälig omfattning ersätta kostnaden. Har även en part av rätten ålagts att ersätta motparten sådan kostnad och har parten utgett ersättningen, har han rätt att av vittnet få ut vad vittnet ålagts att utge.

Vad som nu sagts om vittnes skyldighet att ersätta en parts kostnad skall gälla även beträffande kostnad som orsakats för staten.

37 kap. Om förhör med part under sanningsförsäkran

37 kap. Om förhör med part och med målsägande som inte för talan

1 §

I tvistemål må för vinnande av bevis förhör under sanningsförsäkran äga rum med ena parten eller med båda.

Vid förhör i bevissyfte med part eller med målsägande som inte för talan skall 36 kap. 17 § tillämpas. Om rätten inte beslutar annat, skall dock förhör med den som är tilltalad i brottmål inledas av rätten och ledningen av förhöret därefter övergå till åklagaren.

Part må påkalla förhör under sanningsförsäkran såväl med sig själv som med motparten.

2 §

Den som enligt 36 kap. 13 § första stycket icke må avlägga vittnesed må ej höras under sanningsförsäkran.

I tvistemål får förhör i bevissyfte med part äga rum under sanningsförsäkran. Förhöret bör därvid begränsas till sådana omständigheter som är av särskild betydelse i målet.

Innan förhör enligt första stycket hålls, skall parten avge denna försäkran:

”Jag N.N. lovar och försäkrar på heder och samvete, att jag skall säga hela sanningen och intet förtiga, tillägga eller förändra.”

3 §

Innan part avgiver sin berättelse, skall han avlägga denna försäkran:

"Jag N.N. lovar och försäkrar på heder och samvete, att jag skall säga hela sanningen och intet förtiga, tillägga eller förändra."

Sedan part avlagt försäkran, erinre rätten honom om vikten därav.

Vid förhör enligt detta kapitel skall i övrigt 36 kap. 9 § andra stycket, 10 § första stycket, 13 § första stycket, 16 § samt 18 och 19 §§ tillämpas.

Vid förhör under sanningsförsäkran skall, förutom de lagrum som anges i första stycket, 36 kap. 5 och 6 §§, 8 § andra stycket samt 14 och 15 §§ tillämpas.

I brottmål skall, förutom de lagrum som anges i första stycket, 36 kap. 24 och 25 §§ tillämpas i fråga om ersättning till målsägande, som kallats till förhör i anledning av åklagarens talan. Detta skall gälla även när någon annan part än en målsägande eller en tilltalad kallats till sådant förhör.

Vid tillämpning av de lagrum som anges i första-tredje styckena skall vad som sägs om vittne gälla part eller målsägande som inte för talan och vad som sägs om ed gälla sanningsförsäkran.

38 kap.

6 §

Möter synnerligt hinder mot upptagande av bevis genom skriftlig handling vid huvudförhandlingen, må enligt rättens beslut beviset upptagas utom huvudförhandlingen.

Bevisupptagning genom skriftlig handling får äga rum utom huvudförhandling,

1. om handlingen inte kan företes vid huvudförhandlingen eller

2. om företeende vid huvudförhandlingen skulle medföra kostnader eller olägenheter som inte står i rimligt förhållande till betydelsen av att bevisupptagningen sker vid huvudförhandlingen.

Om det är av synnerlig vikt för utredningen, får även annan handling äga rum i anslutning till bevisupptagning enligt första stycket.

39 kap.

2 §

Är med hänsyn till föremålets beskaffenhet eller av annan anledning av synnerlig vikt, att syn hålles före huvudförhandlingen, eller kan syn

Syn får äga rum utom huvudförhandling,

1. om syn inte kan hållas vid huvudförhandlingen eller

eljest ej lämpligen hållas vid huvudförhandlingen, må den enligt rättsens beslut äga rum utom huvudförhandlingen.

2. om syn vid huvudförhandlingen skulle medföra kostnader eller olägenheter som inte står i rimligt förhållande till betydelsen av att den hålls vid huvudförhandlingen.

Om det är av synnerlig vikt för utredningen, får även annan handläggning äga rum i anslutning till syn enligt första stycket.

40 kap.

11 §

Vad i 36 kap. 7 § första stycket, 9 § andra stycket samt 15, 18 och 19 §§ är stadgat om vittne skall äga motsvarande tillämpning beträffande sakkunnig.

Vad som sägs i 36 kap. 9 § andra stycket samt 15, 18 och 19 §§ om vittne skall tillämpas också i fråga om sakkunnig.

16 §

Gör sakkunnig sig skyldig till försummelse eller tredska, som avses i 12, 13 eller 14 §, och vållas därav rättegångskostnad för part, äge rätten, även om yrkande därom ej framställts, förplikta den sakkunnige att i den omfattning, som finnes skälig, ersätta kostnaden. Har även part av rätten förpliktats att ersätta motparten sådan kostnad och har parten utgivit ersättningen, äge han av den sakkunnige utbekomma vad denne förpliktats utgiva.

Vad nu stadgats om sakkunnigs skyldighet att ersätta parts kostnad äge motsvarande tillämpning beträffande kostnad, som orsakats för statsverket.

Gör en sakkunnig sig skyldig till sådan försummelse eller tredska som avses i 12 eller 14 § eller utblir en sakkunnig, som kallats till förhör, och vållas rättegångskostnad därav för någon av parterna, skall rätten på yrkande av parten ålägga den sakkunnige att i skälig omfattning ersätta kostnaden. Har även en part av rätten ålagts att ersätta motparten sådan kostnad och har parten utgett ersättningen, har han rätt att av den sakkunnige få ut vad denne ålagts att utge.

Vad som nu sagts om sakkunnigs skyldighet att ersätta parts kostnad skall gälla även beträffande kostnad som orsakats för staten.

42 kap. Om stämning och förberedelse

42 kap. Om stämning och förberedelse och om avgörande av mål utan huvudförhandling

1 §

Vill någon erhålla stämning å annan, skall han hos rätten göra skriftlig ansökan därom.

Den som vill inleda en rättegång mot någon skall hos rätten skriftligen ansöka om stämning.

2 §

I stämningsansökan skall kâranden uppgiva:

1. de omständigheter, varå han grundar sin talan, uppställda efter sitt sammanhang och, när så lämpligen kan ske, i särskilda, med nummer försedda punkter;

2. det yrkande kâranden framställer;

3. de skriftliga bevis kâranden åberopar; samt

4. de omständigheter, som betingningens behörighet, om ej denna framgår av vad eljest anföres.

Ansökan skall vara egenhändigt undertecknad av kâranden eller hans ombud.

Vid ansökan bör kâranden i huvudskrift eller styrkt avskrift foga de skriftliga bevis, som innehavas av honom.

En ansökan om stämning skall innehålla

1. ett bestämt yrkande,

2. en utförlig redogörelse för de omständigheter som åberopas till grund för yrkandet.

3. uppgift om de bevis som åberopas och vad som skall styrkas med varje bevis samt

4. uppgift om sådana omständigheter som gör rätten behörig, om inte behörigheten framgår av vad som anförs i övrigt.

Har kâranden några önskemål om hur målet skall handläggas, bör han ange dessa i ansökningsen.

Ansökningsen skall vara egenhändigt undertecknad av kâranden eller hans ombud.

De skriftliga bevis som åberopas bör ges in tillsammans med ansökningsen.

6 §

Utfärdas stämning, skall förberedelse i målet äga rum.

Under förberedelsen skall målet så beredas, att det vid huvudförhandlingen kan slutföras i ett sammanhang.

Förberedelsen har till syfte att klarlägga

1. parternas yrkanden och invändningar samt de omständigheter som parterna åberopar till grund för sin talan,

2. i vad mån parterna är oense om åberopade sakförhållanden,

3. vilka bevis som skall förebringas och vad som skall styrkas med varje bevis,

4. om ytterligare utredning eller andra åtgärder behövs före målets avgörande och

5. om det finns förutsättningar för förlikning.

Rätten skall driva förberedelsen med inriktning på ett snabbt avgörande av målet. Så snart det lämpligen kan ske bör rätten höra parterna angående målets handläggning.

7 §

Vid förberedelsen skall svarenden genast avgiva svaromål, innehållande:

Vid förberedelsen skall svarenden genast avge svaromål. I detta skall anges

1. de invändningar om rättgångshinder, som svaranden vill göra;

2. *bestämt medgivande* eller bestridande av kändens yrkande;

3. om kändens yrkande *bestrides*, grunden *härfor* med yttrande rörande de omständigheter, *varå* kändens *grundat* sin talan, och angivande av de omständigheter svaranden vill anföra; samt

4. uppgift *å* de *skriftliga* bevis svaranden åberopar.

Svaranden bör genast i huvudskrift eller styrkt avskrift ingiva de skriftliga bevis, som innehavas av honom.

1. de invändningar om rättgångshinder som svaranden vill göra,

2. *i vad mån* kändens yrkande *medges* eller *bestrids*,

3. om kändens yrkande *bestrids*, grunden *för detta* med yttrande rörande de omständigheter, *som* kändens *grundar* sin talan *på*, och med angivande av de omständigheter som svaranden vill anföra samt

4. uppgift *om* de bevis som svaranden åberopar *och om vad som skall styrkas med varje bevis.*

De skriftliga bevis som åberopas bör ges in samtidigt som svaromålet avges.

8 §¹⁸

Under förberedelsen *skola* parterna var för sig *angiva* de ytterligare omständigheter de *vilja* anföra samt yttra sig över vad motparten anfört. De *skola* *ock*, i den mån det *icke tidigare* skett, *uppgiva* de bevis de *vilja* åberopa och vad de *vilja* styrka med varje *särskilt* bevis. *Skriftligt* bevis, som *ej* redan företetts, skall genast framläggas. *Part vare skyldig* att på framställning av motparten *uppgiva*, vilka andra skriftliga bevis *han* innehar.

Rätten skall verka för att parterna *vid förberedelsen* *angiva* allt som de *vilja* åberopa i målet *samt* genom frågor *eller erinringar* söka avhjälpa *otydlighet* eller *ofullständighet* i parternas framställningar.

Rätten *äge förordna*, att skilda frågor eller delar av målet *skola* vid förberedelsen *behandlas var för sig*.

Under förberedelsen *skall* parterna var för sig *ange* de ytterligare omständigheter *som* de *vill* anföra samt yttra sig över vad motparten anfört. De *skall* *också*, i den mån det *inte* skett *tidigare*, *uppgge* de bevis *som* de *vill* åberopa och vad de *vill* styrka med varje bevis. *Skriftliga* bevis som *inte* redan företetts skall genast framläggas. *Parterna är skyldiga* att på framställning av motparten *uppgge*, vilka andra skriftliga bevis de innehar.

Rätten skall, *allt efter målets beskaffenhet*, *vid förberedelsen* verka för att *tvistefrågorna* blir *klarlagda* och att parterna anger allt som de *vill* åberopa i målet. Rätten *skall* genom frågor *och påpekanden* *försöka* avhjälpa *otydligheter* och *ofullständigheter* i parternas framställningar.

Rätten *får bestämma* att olika frågor eller delar av målet *skall behandlas var för sig* vid förberedelsen.

9 §

Förberedelsen *skall vara muntlig*. Rätten *må dock förordna* om

Förberedelsen *sker* *vid sammanträde* eller genom *skriftväxling* eller

¹⁸ Senaste lydelse 1971: 218.

skriftlig förberedelse, om parts inställelse skulle medföra oskäligen kostnad eller synnerlig olägenhet eller skriftlig förberedelse med hänsyn till målets beskaffenhet eljest finnes lämpligare.

annan handläggning. Om det är lämpligt, får olika former av förberedelse förenas.

Svaromål enligt 7 § skall avges skriftligen, om det inte med hänsyn till målets beskaffenhet är lämpligare att svaromålet avges vid ett sammanträde.

När ett skriftligt svaromål har kommit in till rätten, skall sammanträde hållas så snart som möjligt, om det inte med hänsyn till målets beskaffenhet är lämpligare med fortsatt skriftväxling.

Om sammanträde hålls, skall förberedelsen om möjligt avslutas vid detta. Om så inte kan ske, skall förberedelsen fortsätta genom skriftväxling eller vid ett nytt sammanträde.

10 §

Vid muntlig förberedelse skall första inställelse utsättas att äga rum, så snart ske kan. Till denna skola parterna kallas, käranden genom särskild kallelse och svaranden i stämningen.

Är saken sådan, att förlikning därom är tillåten, skall part föreläggas att komma tillstådes vid påföljd att tredskodom eljest må meddelas mot honom. Skall part infinna sig personligen, förelägga rätten tillika vite.

Är saken ej sådan, som sägs i andra stycket, skall käranden föreläggas att komma tillstådes vid påföljd att hans talan i målet eljest förfaller. Skall han infinna sig personligen, förelägga rätten tillika vite. Svaranden skall föreläggas vite.

Sammanträde får hållas per telefon, om det är lämpligt med hänsyn till sammanträdet ändamål och övriga omständigheter eller om ett sammanträde inför rätten skulle medföra kostnader eller olägenheter som inte står i rimligt förhållande till betydelsen av att sammanträde hålls inför rätten. I fråga om sammanträden som hålls per telefon gäller inte reglerna i denna balk om kallelser och förelägganden och om påföljder för utevaror.

11 §

Part äge ej vid muntlig förberedelse ingiva eller uppläsa skriftlig inlägga eller annat skriftligt anförande. Stämningens ansökan eller annan framställning, som enligt denna balk må ske skriftligen, må dock uppläsa; vid första inställelsen äge svaranden som svaromål åbe-

I mål där förlikning om saken är tillåten får svaranden föreläggas att skriftligen avge svaromål enligt 7 § vid påföljd att tredskodom annars kan komma att meddelas mot honom.

ropa av honom ingiven skrift. Finnes vad i skriften anföres icke utgöra fullständigt svaromål, skall rätten genom frågor till svaranden söka avhjälpa bristen.

12 §

Vid första inställelsen skall förberedelsen om möjligt avslutas. Kan det ej ske, skall målet utsättas till fortsatt förhandling å tid, som bestämmes av rätten. Ej må målet uppskjutas längre, än som oundgängligen påkallas.

Till fortsatt förhandling skola parterna kallas omedelbart eller genom särskild kallelse. Om föreläggande för part gälle vad i 10 § andra och tredje styckena sägs; finnes ena partens närvaro ej erforderlig, må dock kallelse å honom ske utan sådant föreläggande.

Rätten äge förordna, att förberedelsen skall fortsättas genom skriftväxling.

I mål där förlikning om saken är tillåten skall parterna föreläggas att inställa sig till ett sammanträde vid påföljd att treskodom annars kan komma att meddelas mot den som uteblir. Parter som skall infinna sig personligen skall också föreläggas vite.

I mål där förlikning om saken inte är tillåten skall kåranden föreläggas att inställa sig till ett sammanträde vid påföljd att hans talan i målet annars förfaller. Skall han infinna sig personligen, skall rätten också förelägga vite. Svaranden skall föreläggas vite.

Avser sammanträdet endast behandling av rättegångsfrågor, skall parterna i stället för förelägganden enligt första och andra styckena föreläggas vite.

13 §

För behandling av rättegångsfråga eller del av saken, som må avgöras särskilt, äge rätten utsätta särskilt sammanträde. Om sådant sammanträde äge vad i 10 och 12 §§ är stadgat motsvarande tillämpning; avser sammanträdet behandling av rättegångsfråga, skall dock i stället för föreläggande, som där sägs, part föreläggas vite.

Vid sammanträde får parterna ge in eller läsa upp skriftliga inlagor eller andra skriftliga anföranden endast om rätten finner att det skulle underlätta förståelsen av ett anförande eller i övrigt vara till fördel för handläggningen.

14 §

Vid skriftlig förberedelse skall svaranden i stämningen föreläggas att till rätten inkomma med skriftligt svaromål. Har svaromål inkommit, skall det med därvid fogade handlingar delgivas kåranden. Finnes ytterligare skriftväxling erforderlig, äge rätten förordna därom.

Om det är till fördel för utredningen i målet, bör rätten före sammanträde eller fortsatt skriftväxling tillställa parterna en förteckning över de frågor som bör tas upp under den fortsatta handläggningen.

Underlåter svaranden att inkomma med svaromål, skall rätten genast kalla parterna till första inställelse. Även eljest må rätten förordna, att förberedelsen skall fortsättas genom muntlig förhandling.

Parterna skall före ett sammanträde sätta sig in i saken på sådant sätt att något ytterligare sammanträde för förberedelse om möjligt inte behövs.

15 §

Rätten äge meddela närmare bestämmelser om skriftväxling mellan parterna och därvid även föreskriva, i vilket avseende part skall yttra sig.

Är saken sådan att förlikning därom är tillåten, får en part föreläggas att slutligt bestämma sin talan och uppge de bevis han åberopar, om det är påkallat med hänsyn till hur parten utfört sin talan tidigare under målets handläggning. Efter det att tiden för sådant yttrande har gått ut, får parten inte åberopa någon ny omständighet eller något nytt bevis, om han inte gör sannolikt att han har haft giltig ursäkt för sin underlåtenhet att åberopa omständigheten eller beviset tidigare.

16 §

Under förberedelsen må beslut meddelas i fråga om måls avvisande.

Är det till fördel för handläggningen av målet, bör rätten innan förberedelsen avslutas göra en skriftlig sammanfattning av parternas ståndpunkter, så som de uppfattas av rätten. Parterna skall beredas tillfälle att yttra sig över sammanfattningen.

17 §

Är saken sådan, att förlikning därom är tillåten, bör rätten, om det finnes lämpligt, under förberedelsen söka förlika parterna. Finnes särskild medling böra ske, må parterna föreläggas att inställa sig till förlikningssammanträde inför medlare, som förordnas av rätten.

Är saken sådan att förlikning därom är tillåten, skall rätten, i den mån det är lämpligt med hänsyn till målets beskaffenhet och övriga omständigheter, verka för att parterna förliks.

Om det med hänsyn till målets beskaffenhet är lämpligare att särskild medling äger rum, kan rätten förelägga parterna att inställa sig till förlikningssammanträde inför medlare som förordnas av rätten.

18 §

Under förberedelsen må meddelas tredskodom så ock, om saken är sådan, att förlikning därom är tillåten, dom i anledning av talan om

Ett mål avgörs efter huvudförhandling. Utan sådan förhandling får rätten dock

1. avgöra ett mål på annat sätt

anspråk, som medgivits eller eftergivits. Förlikning må ock stadfästas av rätten.

- än genom dom,
 2. meddela tredskodom,
 3. meddela dom i anledning av talan som medgivits eller eftergivits,
 4. stadfästa förlikning och
 5. även i annat fall meddela dom, om huvudförhandling inte behövs med hänsyn till utredningen i målet och inte heller begärs av någon av parterna.

Innan ett mål avgörs med stöd av första stycket 5, skall parterna, om de inte kan anses redan ha slutfört sin talan, beredas tillfälle till detta.

Innan ett mål avgörs genom tredskodom enligt 44 kap. 7 a §, gäller vad som sägs i andra stycket i fråga om käranden.

20 §¹⁹

Så snart förberedelsen avslutats, bestämma rätten, sedan tillfälle om möjligt givits parterna att uttala sig, tid för huvudförhandlingen. För behandling av rättegångsfråga eller del av saken, som må avgöras särskilt, må huvudförhandling utsättas, ehuru förberedelsen av målet i övrigt ej avslutats.

Huvudförhandlingen må, om hinder däremot icke möter enligt 43 kap. 2 § och tillika parterna samtycka därtill, hållas i förenklad form. Sådan huvudförhandling må äga rum i omedelbart samband med förberedelsen eller, under förutsättning att samma domare sitter i rätten, inom femton dagar från den dag då den muntliga förberedelsen avslutades. Oavsett om parterna samtycka, må huvudförhandling i förenklad form hållas i omedelbart samband med förberedelsen, om saken finnes uppenbar.

Så snart förberedelsen avslutats skall rätten, om målet inte avgjorts enligt 18 §, bestämma tid för huvudförhandling, om möjligt efter samråd med parterna. Huvudförhandling för handläggning av rättegångsfråga eller del av saken, som kan avgöras särskilt, får hållas även om förberedelsen av målet i övrigt inte har avslutats.

Huvudförhandlingen får med parternas samtycke hållas i förenklad form, om det är möjligt med hänsyn till reglerna i 43 kap. 2 §. Sådan huvudförhandling kan äga rum i omedelbart samband med förberedelsen eller, under förutsättning att samma domare sitter i rätten, inom femton dagar från den dag då den muntliga förberedelsen avslutades. Oavsett parternas samtycke får huvudförhandling i förenklad form hållas i omedelbart samband med förberedelsen, om saken är uppenbar.

Om muntlig förberedelse hålls per telefon, får även huvudförhandling i förenklad form hållas per telefon i omedelbart samband med förberedelsen.

¹⁹ Senaste lydelse 1969: 244.

Vid huvudförhandling i förenklad form skall vad som *förekommit* under det sammanträde då den muntliga förberedelsen avslutades anses *hava förekommit* även vid huvudförhandlingen utan att det behöver upprepas vid denna.

Vid huvudförhandling i förenklad form skall vad som *ägt rum* under det sammanträde då den muntliga förberedelsen avslutades anses *ha ägt rum* även vid huvudförhandlingen utan att det behöver upprepas vid denna.

21 §²⁰

Till huvudförhandlingen skola parterna kallas omedelbart eller genom särskild kallelse. Om föreläggande för part gälle vad i 10 § andra och tredje styckena samt 13 § sägs.

Om kallande av vittne och sakkunnig gälle vad i 36 och 40 kap. är stadgat.

I fråga om kallelse till huvudförhandling gäller 12 §.

43 kap.

3 §

Möter mot huvudförhandling hinder, som avses i 2 §, må likväl förhandlingen påbörjas, om det kan antagas, att denna enligt 11 § andra stycket kan vid senare rättegångstillfälle fortsättas utan ny huvudförhandling, och tillika uppdelning av förhandlingen finnes kunna ske utan olägenhet för utredningen.

Inställes huvudförhandlingen, må rätten dock höra part, vittne eller sakkunnig, som kommit till städes, om det kan antagas, att han icke utan oskälig kostnad eller synnerlig olägenhet kan infinna sig vid senare rättegångstillfälle. Är för utredningen av synnerlig vikt, att samtidigt även annat bevis upptages eller annan handläggning äger rum, må det ske. Om bevis, som sålunda upptages, gälle i tillämpliga delar vad om bevis, som upptages utom huvudförhandlingen, är stadgat.

Föreligger det sådant hinder mot huvudförhandling som avses i 2 §, får förhandlingen ändå påbörjas, om det kan antas att den enligt 11 § andra stycket kan fortsätta senare utan att ny huvudförhandling behöver hållas och en uppdelning av förhandlingen inte är olämplig med hänsyn till målets beskaffenhet.

Inställes huvudförhandlingen, får rätten ändå ta upp muntlig bevisning, om det är tillåtet enligt reglerna om förhör utom huvudförhandling och den som skall höras finns tillgänglig.

Om det är av synnerlig vikt för utredningen, får även annan handläggning äga rum i anslutning till bevisupptagning enligt andra stycket.

²⁰ Ändringen innebär bl.a. att andra stycket upphävs.

Om bevisning upptas med stöd av andra eller tredje stycket, gäller i tillämpliga delar vad som föreskrivs om bevis som upptas utom huvudförhandlingen.

4 §

Rätten skall vaka över att vid handläggningen ordning och reda iakttagas, samt äge förordna, att skilda frågor eller delar av målet skola behandlas var för sig. Rätten har ock att tillse såväl att målet blir uttömmande behandlat som att däri ej indrages något, som ej är av betydelse. Genom frågor och erinringar skall rätten söka avhjälpa otydlighet eller ofullständighet i gjorda uttalanden.

Rätten skall se till att ordning och reda iakttas vid handläggningen. Rätten kan bestämma att olika frågor eller delar av målet skall behandlas var för sig eller att i övrigt avvikelser skall göras från den ordning som föreskrivs i 7–9 §§.

Rätten skall också se till att målet blir utrett efter vad dess beskaffenhet kräver och att inget onödigt dras in i målet. Genom frågor och påpekanden skall rätten försöka avhjälpa otydligheter och ofullständigheter i de uttalanden som görs.

5 §

Förhandlingen skall vara muntlig. Part äge ej ingiva eller uppläsa skriftlig inlaga eller annat skriftligt anförande; yrkande må dock uppläsas ur skrift.

Förhandlingen skall vara muntlig. Parterna får ge in eller läsa upp skriftliga inlagor eller andra skriftliga anföranden endast om rätten finner att det skulle underlätta förståelsen av ett anförande eller i övrigt vara till fördel för handläggningen.

8 §

Sedan parterna utvecklat sin talan, skall bevisningen förebringas.

Skall part höras under sanningssäkrans, bör förhöret, om ej särskilda skäl föranleda annat, äga rum, innan vittnesbevis upptages rörande den omständighet, varom parten skall höras.

Skall en part höras i bevissyfte; bör förhöret äga rum innan vittnesbevisning tas upp rörande den omständighet förhöret gäller.

Rätten får förordna att skriftliga bevis skall anses upptagna vid huvudförhandlingen utan att de läses upp vid denna. Detta får ske endast om parterna medger det, rättens ledamöter tagit del av bevisen och det inte är olämpligt med hänsyn till omständigheterna.

Bevisning får vid huvudförhandling tas upp per telefon, om det är lämpligt med hänsyn till bevisningens art och övriga omständigheter

eller om bevisupptagning enligt vanliga regler skulle medföra kostnader eller olägenheter som inte står i rimligt förhållande till betydelsen av att bevisningen tas upp på sådant sätt. Vid bevisupptagning per telefon gäller inte reglerna i denna balk om kallelser och förelägganden och om påföljder för utevaro.

10 §

Ändrar part uppgift, som han lämnat tidigare under rättegången, eller gör han tillägg därtill eller åberopar han omständigheter eller bevis, som ej uppgivits före huvudförhandlingens början, må vad parten sålunda andrager av rätten lämnas utan avseende, om det kan antagas, att partens förfarande skett för att förhåla rättegången eller att överrumpla motparten eller eljest i otillbörligt syfte.

Om en part under huvudförhandlingen ändrar eller gör tillägg till tidigare lämnade uppgifter eller om han åberopar omständigheter eller bevis som han inte uppgett före förhandlingens början, får det nya materialet lämnas utan avseende, om det kan antas att parten genom detta förfarande försöker förhåla rättegången eller överrumpla motparten eller att parten annars handlar i otillbörligt syfte eller av grov vårdslöshet.

11 §²¹

Huvudförhandlingen skall, utan annat avbrott än som må föranledas av bestämmelserna i 1 kap. 9 §, så vitt möjligt fortgå i ett sammanhang till dess målet är färdigt till avgörande. Påbörjad huvudförhandling må ej uppskjutas, med mindre förhandlingen ägt rum enligt 3 § första stycket eller efter handläggningens början nytt viktigt skäl anförts eller kännedom vunnits om nytt viktigt bevis eller rätten eljest finner det oundgängligen erforderligt. Uppskjutes huvudförhandlingen, skall den återupptagas, så snart lämpligen kan ske.

Huvudförhandlingen skall, utan annat avbrott än som kan föranledas av bestämmelserna i 1 kap. 9 §, om möjligt fortgå i ett sammanhang till dess målet är färdigt för avgörande. En påbörjad huvudförhandling får uppskjutas endast om förhandlingen ägt rum enligt 3 § första stycket, om det efter handläggningens början har kommit fram något nytt viktigt skäl eller bevis eller om rätten annars finner att det är nödvändigt. En uppskjuten huvudförhandling skall återupptas så snart som möjligt.

Överstiger, då målet efter ett eller flera uppskov återupptages, den sammanlagda tid varunder uppskov ägt rum ej femton dagar, må huvudförhandlingen fortsättas. I annat fall skall ny huvudförhandling hållas, om ej i mål av sådan omfatt-

Har en huvudförhandling uppskjutits en eller flera gånger, får fortsatt huvudförhandling hållas, om den sammanlagda uppskovstiden uppgår till högst femton dagar. I annat fall skall ny huvudförhandling hållas, om det inte med hänsyn

²¹ Senaste lydelse 1969: 244.

ning att huvudförhandlingen berättas kräva minst fyra veckor rätten med hänsyn till utredningens beskaffenhet eller annan särskild omständighet finner synnerliga skäl att i stället fortsatt huvudförhandling hålles. Uppskjutes huvudförhandling som hålles i förenklad form, skall hållas ny huvudförhandling utan tillämpning av 42 kap. 20 § andra stycket.

Till uppskjuten huvudförhandling skola parterna kallas omedelbart eller genom särskild kallelse. Om föreläggande för part gälle vad i 42 kap. 10 § andra och tredje styckena samt 13 § sägs; utsättes mål till fortsatt huvudförhandling, må i stället för föreläggande enligt 10 § andra stycket part föreläggas att komma tillstådes vid påföljd att eljest treskodom må meddelas mot honom eller målet må avgöras utan hinder av hans utevaro.

Vid fortsatt huvudförhandling skall målet företagas i det skick, vari det förelåg vid den tidigare handläggningens slut.

Vid ny huvudförhandling skall målet företagas till fullständig handläggning. Har bevis upptagits vid tidigare handläggning, skall beviset upptagas ånyo, om sådant upptagande finnes vara av betydelse i målet och hinder därför ej föreligger. Då bevis ej upptages ånyo, skall beviset förebringas genom protokoll och andra handlingar rörande bevisupptagningen.

till målets beskaffenhet föreligger synnerliga skäl att hålla fortsatt huvudförhandling och syftet med en sammanhållen huvudförhandling inte eftersätts i väsentlig mån. Uppskjuts en huvudförhandling som hålls i förenklad form, skall alltid ny huvudförhandling hållas utan tillämpning av 42 kap. 20 § andra stycket.

Till en uppskjuten huvudförhandling skall parterna kallas omedelbart eller genom särskild kallelse. I fråga om föreläggande för parterna gäller vad som sägs i 42 kap. 12 §. Utsätts ett mål till fortsatt huvudförhandling, får i stället för föreläggande enligt 12 § första stycket en part föreläggas att inställa sig vid påföljd att annars treskodom kan komma att meddelas mot honom eller målet avgöras utan hinder av hans utevaro.

13 §

Vid fortsatt huvudförhandling skall handläggningen fortsätta där den slutade vid den tidigare förhandlingen.

Vid ny huvudförhandling skall målet företas till fullständig handläggning. Bevis, som upptagits vid tidigare handläggning, skall tas upp på nytt, om rätten finner detta vara av betydelse i målet och det inte föreligger hinder mot att ta upp beviset. Om ett bevis inte tas upp på nytt, skall det förebringas genom protokoll eller på annat lämpligt sätt.

14 §

Om rätten sedan huvudförhandlingen avslutats finner att det är nödvändigt att komplettera utredningen innan målet avgörs, får fortsatt eller ny huvudförhandling hållas enligt reglerna i detta kapitel. Är kompletteringen av enkel beskaffenhet, får rätten dock efter samråd med parterna i stället besluta att utredningen skall inhämtas på annat lämpligt sätt.

44 kap. Om parts utevaror

44 kap. Om parts utevaror *m. m.*

7 a §

Underlåter svaranden att följa ett föreläggande att skriftligen avge svaromål vid påföljd att tredskodom annars kan komma att meddelas mot honom, får sådan dom meddelas, om inte käranden har motsatt sig det.

Svaranden skall anses ha följt ett föreläggande att avge svaromål, om han klargjort sin inställning till kärandens yrkande och angett skäl som kan vara av betydelse vid prövning av saken.

10 §

Upptages ansökan om återvinning, skall målet, i den mån återvinning söks, ånyo företagas i det skick, vari det förelåg före det sammanträde, då parten uteblev.

Uteblir parten ånyo och meddelas tredskodom mot honom, vare hans rätt till återvinning förfallen.

Vid återvinning skall handläggningen av målet, i den del återvinning har sökts, fortsätta där den slutade när frågan om tredskodom togs upp.

En part mot vilken tredskodom meddelas på nytt har inte rätt till återvinning i målet.

45 kap.

7 §

*Har förundersökning i målet ägt rum, skall åklagaren, då åtalet väcks eller så snart *ske kan* därefter, tillställa rätten utskrift av protokoll eller anteckningar från förundersökningen *så ock* skriftliga handlingar och föremål, som åklagaren ämnar åberopa som bevis.*

*Har förundersökning ägt rum i målet, skall åklagaren, då åtalet väcks eller så snart *som möjligt* därefter, till rätten *ge in* utskrift av protokoll eller anteckningar från förundersökningen *samt de* skriftliga handlingar och föremål som han vill åberopa som bevis. *Sådant som inte rör åtalet, bör dock inte ges in.**

10 §²²

*I stämningen skall rätten tillika förelägga den tilltalade att muntligen eller skriftligen *hos rätten* uppge de bevis han vill åberopa vid huvudförhandlingen och vad han vill styrka med varje särskilt bevis. Detta gäller dock *ej*, om det på grund av den tilltalades erkännande eller annan omständighet kan antas, att uppgift om bevis *ej* erfordras.*

*I stämningen skall rätten även förelägga den tilltalade att muntligen eller skriftligen *uppge vilken* bevisning han åberopar och vad han vill styrka med varje bevis. Detta gäller dock *inte*, om det på grund av den tilltalades erkännande eller *andra* omständigheter kan antas att uppgift om bevisning *inte* behövs.*

De skriftliga bevis som åberopas

²² Senaste lydelse 1976: 1137.

ras. Om inkomsten uppgift skall åklagaren genom rättens försorg erhålla kännedom.

bör ges in samtidigt med att bevisuppgift lämnas.

Om det behövs för att huvudförhandlingen skall kunna genomföras på ett ändamålsenligt sätt, får rätten också förelägga den tilltalade att skriftligen redovisa sin inställning till åtalet och grunden för den.

13 §

Finnes för prövning av fråga, som avses i 11 eller 12 §, part eller annan höra höras, förordne rätten därom på sätt den finner lämpligt. Om inställande av tilltalad, som är anhållen eller häktad, förordne rätten.

Om särskilda skäl föreligger, får rätten hålla sammanträde för förberedelse med parter och andra som berörs. I fråga om kallelse av parter skall 15 § tillämpas.

Uteblir någon som kallats till sammanträdet, får detta ändå hållas, om det främjar förberedelsens syfte. Om den som uteblivit förelagts vite, får rätten besluta att nytt vite skall föreläggas eller att han skall hämtas till rätten.

Vad som sägs om sammanträde per telefon i 42 kap. 10 § skall gälla även vid sammanträde enligt denna paragraf.

46 kap.

3 §

Möter mot huvudförhandling hinder, som avses i 2 § första stycket 4–6, må likväl förhandlingen påbörjas, om det kan antagas, att denna enligt 11 § andra stycket kan vid senare rättegångstillfälle fortsättas utan ny huvudförhandling, och tillika uppdelning av förhandlingen finnes kunna ske utan olägenhet för utredningen.

Inställes huvudförhandlingen, må rätten dock höra målsägande, vittne eller sakkunnig, som kommit tillstådes, om det kan antagas, att han icke utan oskäligen kostnad eller synnerlig olägenhet kan infinna sig vid senare rättegångstillfälle. Är för utredningen av synnerlig vikt, att samtidigt även annat bevis upptages eller annan handläggning äger rum, må det ske. Om bevis,

Föreligger det sådant hinder mot huvudförhandling som avses i 2 § första stycket 4–6, får förhandlingen ändå påbörjas, om det kan antas att den enligt 11 § andra stycket kan fortsätta senare utan att ny huvudförhandling behöver hållas och en uppdelning av förhandlingen inte är olämplig med hänsyn till målets beskaffenhet.

Inställes huvudförhandlingen, får rätten ändå ta upp muntlig bevisning, om det är tillåtet enligt reglerna om förhör utom huvudförhandling och den som skall höras finns tillgänglig.

Om det är av synnerlig vikt för utredningen, får även annan handläggning äga rum i anslutning till bevisupptagning enligt andra stycket.

som sålunda upptages, gälle i tillämpliga delar vad om bevis, som upptages utom huvudförhandlingen, är stadgat.

Om bevisning upptas med stöd av andra eller tredje stycket, gäller i tillämpliga delar vad som föreskrivs om bevis som upptas utom huvudförhandlingen.

4 §

Rätten skall vaka över att vid handläggningen ordning och reda iakttagas, samt äge förordna, att skilda frågor eller delar av målet skola behandlas var för sig. Rätten har ock att tillse såväl att målet blir uttömmande behandlat som att däri ej indrages något, som ej är av betydelse. Genom frågor och erinringar skall rätten söka avhjälpa otydlighet eller ofullständighet i gjorda uttalanden.

Rätten skall se till att ordning och reda iakttas vid handläggningen. Rätten kan bestämna att olika frågor eller delar av målet skall behandlas var för sig eller att i övrigt avvikelser skall göras från den ordning som föreskrivs i 6, 9 och 10 §§.

Rätten skall också se till att målet blir utrett efter vad dess beskaffenhet kräver och att inget onödigt dras in i målet. Genom frågor och påpekanden skall rätten försöka avhjälpa otydligheter och ofullständigheter i de uttalanden som görs.

5 §

Förhandlingen skall vara muntlig. Part äge ej ingiva eller uppläsa skriftlig inlaga eller annat skriftligt anförande; yrkande må dock uppläsas ur skrift.

Förhandlingen skall vara muntlig. Parterna får ge in eller läsa upp skriftliga inlagor eller andra skriftliga anföranden endast om rätten finner att det skulle underlätta förståelsen av ett anförande eller i övrigt vara till fördel för handläggningen.

6 §

Vid förhandlingen skall åklagaren framställa sitt yrkande och den tilltalade uppmanas att angiva, huruvida han erkänner eller förnekar gärningen.

Åklagaren skall därefter utveckla åtalet och redogöra för de omständigheter, varå det grundas. Sedan höres målsäganden.

Den tilltalade skall uppmanas att i ett sammanhang redogöra för saken och därvid yttra sig över vad åklagaren och målsäganden anför. Med rättens tillstånd må åklagaren och målsäganden ställa frågor till honom. Därefter må frågor ställas av försvararen.

Vid förhör med målsäganden eller den tilltalade må skriftlig uppteckning av vad han tidigare anför

Vid huvudförhandlingen skall åklagaren framställa sitt yrkande. Den tilltalade skall uppmanas att kort ange sin ståndpunkt och grunden för den. Åklagaren skall därefter utveckla sin talan. Målsäganden och den tilltalade skall i den mån det behövs beredas tillfälle att utveckla sin talan.

Härefter skall målsäganden och den tilltalade höras och annan bevisning förebringas. Förhör med målsäganden och den tilltalade bör äga rum innan vittnesbevisning tas upp rörande den omständighet som förhöret gäller.

inför rätten eller inför åklagare eller polismyndighet icke uppläsa i annat fall, än då hans utsaga vid förhöret avviker från den tidigare utsagan eller han vid förhöret underlåter att yttra sig.

Äger huvudförhandling rum, ehuru målsäganden eller den tilltalade icke är tillstädes, skall genom rättens försorg, i den mån det erfordras, ur handlingarna framläggas vad han anfört.

Om huvudförhandling äger rum trots att målsäganden eller den tilltalade inte är närvarande, skall rätten i den mån det behövs tillse att ur handlingarna läggs fram vad han anfört.

7§

Förekommer anledning, att i parts närvaro annan part av rädsla eller annan orsak ej fritt utsäger sanningen, eller hindrar part annan part i hans berättelse genom att falla parten i talet eller annorledes, äge rätten förordna, att parten ej må vara tillstädes under förhöret; vad nu sagts om part gälle ock målsägande, även om han ej för talan.

Sedan den som ej varit tillstädes under förhöret åter före kallats, skall han erhålla kännedom om vad i hans frånvaro förekommit.

Rätten får förordna att skriftliga bevis skall anses upptagna vid huvudförhandlingen utan att de läses upp vid denna. Detta får ske endast om parterna medger det, rättens ledamöter tagit del av bevisen och det inte är olämpligt med hänsyn till omständigheterna.

Bevisning får vid huvudförhandling tas upp per telefon, om det är lämpligt med hänsyn till bevisningens art och övriga omständigheter eller om bevisupptagning enligt vanliga regler skulle medföra kostnader eller olägenheter som inte står i rimligt förhållande till betydelsen av att bevisningen tas upp på sådant sätt. Vid bevisupptagning per telefon gäller inte reglerna i denna balk om kallelser och förelägganden och om påföljder för utevaro.

8§

Sedan målsäganden och den tilltalade hörts, skall bevisningen förebringas.

Om målsäganden inte för talan i målet och det inte är olämpligt med hänsyn till omständigheterna, får rätten bestämma att målsäganden inte skall vara närvarande vid huvudförhandlingen innan han skall höras.

11 §²³

Huvudförhandlingen skall, utan annat avbrott än som må föranledas

Huvudförhandlingen skall, utan annat avbrott än som kan föranle-

²³ Senaste lydelse 1969: 244.

av bestämmelserna i 1 kap. 9 §. så vitt möjligt fortgå i ett sammanhang till dess målet är färdigt till avgörande. Påbörjad huvudförhandling må ej uppskjutas, med mindre förhandlingen ägt rum enligt 3 § första stycket eller efter handläggningens början nytt viktigt skäl anförts eller kännedom vunnits om nytt viktigt bevis eller rätten eljest finner det oundgängligen erforderligt. Uppskjutes huvudförhandlingen, skall den återupptagas, så snart lämpligen kan ske. Är den tilltalade häktad, skall förhandlingen återupptagas inom en vecka från dagen för föregående förhandlings avslutande eller, då han häktats därefter, från dagen för hans häktande, om ej på grund av särskilda omständigheter längre uppskov är nödvändigt.

Överstiger, då målet efter ett eller flera uppskov återupptages, den sammanlagda tid varunder uppskov ägt rum ej femton dagar, må huvudförhandlingen fortsättas. I annat fall skall ny huvudförhandling hållas, om ej i mål av sådan omfattning att huvudförhandlingen beräknas kräva minst fyra veckor rätten med hänsyn till utredningens beskaffenhet eller annan särskild omständighet finner synnerliga skäl att i stället fortsatt huvudförhandling hålles.

Till uppskjuten huvudförhandling skola parterna kallas omedelbart eller genom särskild kallelse. Om föreläggande gälle vad i 45 kap. 15 § sägs.

Vid fortsatt huvudförhandling skall målet företagas i det skick, vari det förelåg vid den tidigare handläggningens slut.

Vid ny huvudförhandling skall målet företagas till fullständig handläggning. Har bevis upptagits vid tidigare handläggning, skall beviset upptagas ånyo, om sådant upptagande finnes vara av betydelse

av bestämmelserna i 1 kap. 9 §, om möjligt fortgå i ett sammanhang till dess målet är färdigt för avgörande. En påbörjad huvudförhandling får uppskjutas endast om förhandlingen ägt rum enligt 3 § första stycket, om det efter handläggningens början har kommit fram något nytt viktigt skäl eller bevis eller om rätten annars finner att det är nödvändigt. En uppskjuten huvudförhandling skall återupptas så snart som möjligt. Är den tilltalade häktad, skall förhandlingen återupptas inom en vecka från dagen för föregående förhandlings avslutande eller, då han häktats därefter, från dagen för hans häktande, om inte på grund av särskilda omständigheter ett längre uppskov är nödvändigt.

Har en huvudförhandling uppskjutits en eller flera gånger, får fortsatt huvudförhandling hållas, om den sammanlagda uppskovstiden uppgår till högst femton dagar. I annat fall skall ny huvudförhandling hållas, om det inte med hänsyn till målets beskaffenhet föreligger synnerliga skäl att hålla fortsatt huvudförhandling och syftet med en sammanhållen huvudförhandling inte eftersätts i väsentlig mån.

Till en uppskjuten huvudförhandling skall parterna kallas omedelbart eller genom särskild kallelse. I fråga om föreläggande gäller vad som sägs i 45 kap. 15 §.

Vid fortsatt huvudförhandling skall handläggningen fortsätta där den slutade vid den tidigare förhandlingen.

Vid ny huvudförhandling skall målet företas till fullständig handläggning. Bevis, som upptagits vid tidigare handläggning, skall tas upp på nytt, om rätten finner detta vara av betydelse i målet och det inte

se i målet och hinder därför ej föreligger. Då bevis ej upptages ånyo, skall beviset förebringas genom protokoll och andra handlingar rörande bevisupptagningen.

föreligger hinder mot att ta upp beviset. Om ett bevis inte tas upp på nytt, skall det förebringas genom protokoll eller på annat lämpligt sätt.

15 §²⁴

Uteblir den tilltalade från rättegångstillfälle för huvudförhandling eller inställer han sig genom ombud då han har förelagts att infinna sig personligen, skall rätten förelägga nytt vite eller förordna, att han skall hämtas till rätten antingen omedelbart eller till senare dag.

Kan saken utredas tillfredsställande, får målet avgöras trots att den tilltalade har inställt sig endast genom ombud eller har uteblivit, om

1. det inte finns anledning att döma till annan påföljd än böter, fängelse i högst tre månader, villkorlig dom eller skyddstillsyn eller sådana påföljder i förening, eller

2. den tilltalade, sedan stämning har delgetts honom, har avvikit eller håller sig undan på sådant sätt att han inte kan hämtas till huvudförhandlingen.

Kan saken utredas tillfredsställande, får målet avgöras trots att den tilltalade har inställt sig endast genom ombud eller har uteblivit, om

1. det inte finns anledning att döma till annan påföljd än böter, fängelse i högst tre månader, villkorlig dom eller skyddstillsyn eller sådana påföljder i förening,

2. den tilltalade, sedan stämning har delgetts honom, har avvikit eller håller sig undan på sådant sätt att han inte kan hämtas till huvudförhandlingen eller

3. den tilltalade lider av sinnessjukdom eller sinnesslöhet och hans närvaro på grund därav inte är nödvändig.

I fall som avses i andra stycket 1 får fängelse ådömas endast om den tilltalade tidigare har uteblivit från ett rättegångstillfälle för huvudförhandling i målet eller då har inställt sig endast genom ombud. Har åtalet efter det tidigare rättegångstillfället utvidgats till att avse ytterligare gärning, får fängelse ådömas endast om anledning fanns att döma till fängelse för de gärningar som åtalet avsåg innan det utvidgades.

Med de påföljder som anges i andra stycket 1 skall likställas förordnande enligt 34 kap. 1 § första stycket 1 brottsbalken. Detta gäller dock inte, om i samband med förordnandet villkorligt medgiven frihet från fängelsestraff skall förklaras förverkad i fråga om en strafftid som överstiger tre månader.

I fall som avses i andra stycket 2 får målet avgöras även om den tilltalade inte har delgetts kallelse till förhandlingen.

Rättegångsfrågor får avgöras trots att den tilltalade har uteblivit.

17 §

Om rätten sedan huvudförhandlingen avslutats finner att det är nödvändigt att komplettera utredningen innan målet avgörs, får fort-

²⁴ Senaste lydelse 1982: 283.

satt eller ny huvudförhandling hållas enligt reglerna i detta kapitel. Är kompletteringen av enkel beskaffenhet, får rätten dock efter samråd med parterna i stället besluta att utredningen skall inhämtas på annat lämpligt sätt.

47 kap.

2 §

I stämningsansökan skall målsäganden uppgiva:

1. den tilltalade;
2. den brottsliga gärningen med angivande av tid och plats för dess förövande och de övriga omständigheter, som erfordras för dess kännetecknande, samt det eller de lagrum, som äro tillämpliga;
3. det enskilda anspråk, som målsäganden vill framställa, samt de omständigheter, varå anspråket grundas;
4. de skriftliga bevis målsäganden åberopar; samt
5. de omständigheter, som betingande rättens behörighet, om ej denna framgår av vad eljest anföres.

Ansökan skall var egenhändigt undertecknad av målsäganden eller hans ombud.

Är brottet sådant, att målsäganden ej äger väcka åtal, med mindre åklagaren beslutat att ej åtala, skall vid ansökan fogas intyg, att sådant beslut meddelats. Vid ansökan bör målsäganden ock i huvudskrift eller styrkt avskrift foga de skriftliga bevis, som innehavas av honom.

En ansökan om stämning skall innehålla uppgifter om

1. den tilltalade,
2. den brottsliga gärningen med angivande av tid och plats för dess förövande och de övriga omständigheter, som erfordras för dess kännetecknande, samt det eller de lagrum, som är tillämpliga,
3. det enskilda anspråk, som målsäganden vill framställa samt en utförlig redogörelse för de omständigheter som åberopas till grund för anspråket,
4. de bevis som åberopas och vad som skall styrkas med varje bevis samt
5. sådana omständigheter som gör rätten behörig, om inte behörigheten framgår av vad som anförs i övrigt.

Har målsäganden några önskemål om hur målet skall handläggas, bör han ange dessa i ansökningen.

Ansökningen skall vara egenhändigt undertecknad av målsäganden eller hans ombud.

Är brottet sådant att målsäganden får väcka åtal endast om åklagaren beslutat att inte åtala, skall tillsammans med ansökningen ges in intyg om att ett sådant beslut meddelats. De skriftliga bevis som åberopas bör också ges in tillsammans med ansökningen.

6 §

Utfärdas stämning, skall förberedelse i målet äga rum.

Under förberedelsen skall målet så beredas, att det vid huvudförhandlingen kan slutföras i ett sammanhang.

Förberedelsen har till syfte att klarlägga

1. den tilltalades inställning till åtalet och grunden för den,

2. vilka bevis som skall förbringas och vad som skall styrkas med varje bevis samt

3. om ytterligare utredning eller andra åtgärder behövs före målets avgörande.

Rätten skall driva förberedelsen med inriktning på ett snabbt avgörande av målet. Så snart det lämpligen kan ske hör rätten höra parterna angående målets handläggning.

7§

Vid förberedelsen bör den tilltalade *angiva*, huruvida han erkänner eller förnekar gärningen, samt yttra sig över de omständigheter, *varå* åtalet grundats, och *angiva* de omständigheter han vill anföra. Parterna *böra* därefter var för sig *angiva* de ytterligare omständigheter de *vilja* anföra samt yttra sig över vad motparten anfört. De *böra* ock, i den mån det *icke* tidigare skett, *uppgiva* de bevis de *vilja* åberopa och vad de *vilja* styrka med varje *särskilt* bevis. *Skriftligt* bevis, som *ej* redan företetts, skall genast framläggas.

Rätten *äge* förordna, att *skilda* frågor eller delar av målet *skola* vid förberedelsen *behandlas* var för sig.

Vid förberedelsen bör den tilltalade *avge svaromål och ange*, om han erkänner eller förnekar gärningen, samt yttra sig över de omständigheter *på vilka* åtalet grundats. *Han bör också ange* de omständigheter som han vill anföra.

Parterna *bör* därefter var för sig *ange* de ytterligare omständigheter som de *vill* anföra samt yttra sig över vad motparten anfört. De *skall också*, i den mån det *inte* skett tidigare, *uppgge* de bevis som de *vill* åberopa och vad de *vill* styrka med varje bevis. *Skriftliga* bevis, som *inte* redan företetts, skall genast framläggas.

Rätten *får bestämma* att *olika* frågor eller delar av målet *skall behandlas* var för sig vid förberedelsen.

8§

Förberedelsen *skall* var *muntlig*. Rätten *må dock* förordna om *skriftlig förberedelse*, om *parts inställelse* skulle medföra *oskäligen kostnad* eller *synnerligen olägenhet* eller *skriftlig förberedelse med hänsyn till målets beskaffenhet* eljest finnes *lämpligare*.

Förberedelsen *sker* vid *sammanträde* eller genom *skriftväxling* eller *annan handläggning*. Om det är *lämpligt*, *får olika former* av förberedelse *förenas*.

Svaromål enligt 7 § första stycket skall *avges skriftligen*, om det *inte med hänsyn till målets beskaffenhet är lämpligare* att svaromålet *avges* vid ett *sammanträde*.

När ett *skriftligt svaromål* har kommit in till rätten, *skall sammanträde hållas så snart som möjligt*, om det *inte med hänsyn till målets beskaffenhet är lämpligare* med fortsatt *skriftväxling*.

Om sammanträde hålls, skall förberedelsen om möjligt avslutas vid detta. Om så inte kan ske, skall förberedelsen fortsätta genom skriftväxling eller vid ett nytt sammanträde.

9 §²⁵

Vid muntlig förberedelse skall första inställelse utsättas att äga rum, så snart det kan ske. Är den tilltalade häktad, skall första inställelse äga rum inom en vecka från dagen för hans häktande, om inte längre uppskov är nödvändigt på grund av särskilda omständigheter. Är den tilltalade ålagd reseförbud skall första inställelse äga rum inom en månad från dagen för delgivning av beslutet. Till första inställelsen skall parterna kallas, målsäganden genom särskild kallelse och den tilltalade i stämningen.

Målsäganden skall föreläggas att komma tillstådes vid påföljd att han eljest förlorar sin rätt att tala å brottet. Skall målsäganden infinna sig personligen, förelägge rätten tillika vite.

Den tilltalade skall föreläggas vite. Om inställande av tilltalad, som är häktad, förordne rätten.

10 §

Part äge ej vid muntlig förberedelse ingiva eller uppläsa skriftlig inlaga eller annat skriftligt anförande. Stämningsansökan eller annan framställning, som enligt denna balk må ske skriftligen, må dock uppläsas; vid första inställelsen äge den tilltalade som svaromål åberopa av honom ingiven skrift. Finnes vad i skriften anføres icke utgöra fullständigt svaromål, skall rätten genom frågor till den tilltalade söka avhjälpa bristen.

Om förberedelse skall ske vid sammanträde och den tilltalade är häktad, skall sammanträdet hållas inom en vecka från dagen för hans häktande, om inte längre uppskov är nödvändigt på grund av särskilda omständigheter. Är den tilltalade ålagd reseförbud, skall sammanträdet, hållas inom en månad från dagen för delgivning av beslutet.

Är den tilltalade häktad och skall ett ytterligare sammanträde hållas, skall det ske inom en vecka från dagen för föregående sammanträdes avslutande eller, då han häktats därefter, från dagen för hans häktande, om inte längre uppskov är nödvändigt på grund av särskilda omständigheter.

Sammanträde får hållas per telefon, om det är lämpligt med hänsyn till sammanträdetets ändamål och övriga omständigheter eller ett sammanträde inför rätten skulle medföra kostnader eller olägenheter som inte står i rimligt förhållande till betydelsen av att sammanträdet hålls inför rätten. I fråga om sammanträden som hålls per telefon gäller inte reglerna i denna balk om kallelser och förelägganden och om påföljder för utevaro.

²⁵ Senaste lydelse 1981: 1294.

11 §

Vid första inställelsen skall förberedelsen om möjligt avslutas. Kan det ej ske, skall målet utsättas till fortsatt förhandling å tid, som bestämmes av rätten. Ej må målet uppskjutas längre, än som oundgängligen påkallas. Är den tilltalade häktad, skall fortsatt förhandling äga rum inom en vecka från dagen för föregående sammanträdes avslutande eller, då han häktats därefter, från dagen för hans häktande, om ej på grund av särskilda omständigheter längre uppskov är nödvändigt. Till fortsatt förhandling skola parterna kallas omedelbart eller genom särskild kallelse.

Om föreläggande för part gälle vad i 9 § andra och tredje styckena sägs; finnes ena partens närvaro ej erforderlig, må dock kallelse å honom ske utan sådant föreläggande.

Rätten äge förordna, att förberedelsen skall fortsättas genom skriftväxling.

Vid sammanträde får parterna ge in eller läsa upp skriftliga inläggningar eller andra skriftliga anföranden endast om rätten finner att det skulle underlätta förståelsen av ett anförande eller i övrigt vara till fördel för handläggningen.

12 §

För behandling av rättegångsfråga eller del av saken, som må avgöras särskilt, äge rätten utsätta särskilt sammanträde. Om sådant sammanträde äge vad i 9 och 11 §§ är stadgat motsvarande tillämpning; avser sammanträdet behandling av rättegångsfråga, skall dock i stället för föreläggande, som där sägs, målsäganden föreläggas vite.

Målsäganden skall föreläggas att inställa sig till ett sammanträde vid påföljd att han annars förlorar sin rätt att föra talan om brottet. Skall han infinna sig personligen, skall rätten också förelägga vite. Den tilltalade skall föreläggas vite. Rätten förordnar om inställandet av den som är häktad.

Avser sammanträdet endast behandling av rättegångsfrågor, skall målsäganden i stället för föreläggande enligt första stycket föreläggas vite.

19 §

Vid skriftlig förberedelse skall den tilltalade i stämningen föreläggas att till rätten inkomma med skriftligt svaromål. Har svaromål inkommit, skall det med därvid fogade handlingar delgivas målsäganden. Finnes ytterligare skriftväxling erforderlig, äge rätten förordna därom.

Om det är till fördel för utredningen i målet, bör rätten före sammanträde eller fortsatt skriftväxling tillstålla parterna en förteckning över de frågor som bör tas upp under den fortsatta handläggningen.

Underlåter den tilltalade att inkomma med svaromål, skall rätten genast kalla parterna till första inställelse. Även eljest må rätten förordna, att förberedelsen skall fortsättas genom muntlig förhandling.

Parterna skall före ett sammanträde sätta sig in i saken på sådant sätt att något ytterligare sammanträde för förberedelse om möjligt inte behövs.

20 §

Rätten äge meddela närmare bestämmelser om skriftväxling mellan parterna och därvid även föreskriva, i vilket avseende part skall yttra sig.

Är det till fördel för handläggningen av målet, bör rätten innan förberedelsen avslutas göra en skriftlig sammanfattning av parternas ståndpunkter, så som de uppfattas av rätten. Parterna skall beredas tillfälle att yttra sig över sammanfattningen.

22 §²⁶

Så snart förberedelsen avslutats, bestämme rätten, sedan tillfälle om möjligt givits parterna att uttala sig, tid för huvudförhandlingen. För behandling av rättegångsfråga eller del av saken, som må avgöras särskilt, må huvudförhandling utsättas, ehuru förberedelsen av målet i övrigt ej avslutats.

Så snart förberedelsen avslutats skall rätten bestämma tid för huvudförhandling, om möjligt efter samråd med parterna. Huvudförhandling för handläggning av rättegångsfråga eller del av saken, som kan avgöras särskilt, får hållas även om förberedelsen av målet i övrigt inte har avslutats.

Är den tilltalade häktad, skall huvudförhandlingen hållas inom en vecka från dagen för förberedelsens avslutande eller, då han häktats därefter, från dagen för hans häktande.

Är den tilltalade ålagd reseförbud, skall huvudförhandling hållas inom en månad från dagen för förberedelsens avslutande. Har reseförbudet meddelats därefter, skall tiden räknas från dagen för delgivning av beslutet.

23 §

Till huvudförhandlingen skola parterna kallas omedelbart eller genom särskild kallelse.

I fråga om kallelse till huvudförhandling skall 12 § tillämpas.

Om föreläggande för part gälle vad i 9 § andra och tredje styckena samt 12 § sägs. Förekommer anledning, att den tilltalade ej skulle iakttaga sådant föreläggande, må förordnas, att han skall hämtas till rätten. Om inställande av tilltalad, som är häktad, förordne rätten.

Om det finns anledning anta att den tilltalade inte skulle följa ett föreläggande vid vite att infinna sig personligen, får rätten besluta att han skall hämtas till huvudförhandlingen.

Om kallande av vittne och sakkunnig gälle vad i 36 och 40 kap. är stadgat.

²⁶ Senaste lydelse 1981: 1294.

49 kap.

3 §

Har *underrätt* i beslut under rättegången ogillat jäv mot domare eller invändning om rättegångshinder och skall ej enligt 7 § därvid förbliva, åligge part, som vill föra talan mot beslutet, att, om det meddelats vid sammanträde för förhandling, *genast* och *eljest* inom en vecka från den dag, då han erhöll del därav, *anmäla missnöje*; försummas det, äge parten ej vidare rätt till talan. *Anmäles* missnöje, *bestämme* rätten med hänsyn till omständigheterna, om talan skall föras särskilt eller *allena*st i samband med talan mot dom eller slutligt beslut. Särskild talan skall föras genom besvär.

Har *en tingsrätt* i beslut under rättegången ogillat jäv mot domare eller invändning om rättegångshinder, skall den part som vill föra talan mot beslutet *anmäla missnöje*. *Sådan anmälan* skall göras *genast*, om *beslutet* meddelats vid ett sammanträde, och *annars* inom en vecka från den dag då parten fick del av beslutet. *Försummar* parten detta, *har han inte längre* rätt att föra talan mot beslutet. *Om en part anmäler* missnöje, *bestämmer* rätten med hänsyn till omständigheterna, om talan skall föras särskilt eller *endast* i samband med talan mot dom eller slutligt beslut. Särskild talan skall föras genom besvär.

12 §

Talan mot tingsrättens dom eller beslut i mål som handlagts av en lagfaren domare enligt 1 kap. 3 a § första stycket får inte prövas av hovrätten i vidare mån än som framgår av 13 §, om *inte* hovrätten meddelat parten *prövningstillstånd*.

Prövningstillstånd behövs inte vid talan mot beslut som rör någon annan än en part eller en *intervenient*, *beslut varigenom* tingsrätten ogillat jäv mot en domare, *beslut* angående utdömande av förelagt vite eller om ansvar för en rättegångsförseelse eller *beslut* varigenom en *missnöjesanmälan* eller en *ansökan om återvinning* eller en *vade- eller besvärstalan* avvisats.

I fråga om meddelade prövningstillstånd skall 54 kap. 11 § *andra stycket* och 13 § gälla i tillämpliga delar.

13 §

Prövningstillstånd får meddelas endast om

1. det är av vikt för ledning av rättslämningen att talan prövas av högre rätt,

2. anledning förekommer till ändring i det slut vartill tingsrätten kommit eller

3. det annars föreligger synnerliga skäl att pröva talan.

14 §

Talan mot tingsrättens beslut angående frågor som avses i 1 kap. 3 a § förs i samma ordning som talan mot beslut varigenom rätten ogillat en invändning om rättegångshinder.

15 §

Kan talan mot tingsrättens dom eller beslut prövas av hovrätten endast om denna meddelat prövningstillstånd, skall tingsrätten i samband med underrättelse om vad som gäller i fråga om fullföljd av talan upplysa parterna om detta och därvid också ange innehållet i 13 §.

50 kap.

1 §

Vill part vädja mot underrätts dom i tvistemål, skall han inom en vecka från den dag, då domen gavs, hos underrätten anmäla vad. Rätten pröve genast, om anmälan rätteligen gjorts.

Part, som anmält vad, skall inom tre veckor från den dag, då domen gavs, fullfölja vadet genom att till underrätten inkomma med vadeinlaga.

Vill någon part vädja mot tingsrättens dom i ett tvistemål, skall han ge in en vadeinlaga till tingsrätten. Inlagan skall ha kommit in till rätten inom tre veckor från den dag då domen meddelades.

2 §

Har ena parten enligt 1 § vädjat mot underrätts dom, äge även motparten, ehuru han ej iakttagit vad i nämnda paragraf sägs, föra talan mot domen; dock ällige honom att inom en vecka från den dag, då tiden för fullföljd av vadet utgick, till underrätten inkomma med vadeinlaga.

Återkallas eller förfaller eljest den första vadetalan, är ock den senare vadetalan förfallen.

Har ena parten enligt 1 § vädjat mot tingsrättens dom, får också motparten, även om han inte iakttagit vad som sägs i den paragrafen, föra talan mot domen. Han skall dock inom en vecka från den dag, då vadetiden gick ut, ge in sin vadeinlaga till tingsrätten.

Om den första vadetalan återkallas eller av annat skäl förfaller, är också den senare vadetalan förfallen.

4 §²⁷

I vadeinlagan skall vadekäranden uppgiva:

1. den dom, mot vilken talan föres;
2. grunderna för vadetalan med angivande, i vilket avseende underrättens domskäl enligt kärandens mening äro oriktiga; samt
3. i vilken del domen överklagas och den ändring i domen, som käranden yrkar.

Om prövningstillstånd behövs, skall käranden i vadeinlagan ange de omständigheter som han åberopar till stöd för att sådant tillstånd skall meddelas.

Käranden skall i vadeinlagan uppgiva de bevis han vill åberopa och vad han vill styrka med varje särskilt bevis. Skriftligt bevis, som ej tidigare förebragts, skall i huvudskrift eller styrkt avskrift fogas vid vadeinlagan. Vill käranden, att förnyat förhör med vittne eller sakkunnig eller part *under sanningsförsäkran* skall äga rum eller förnyad syn å stället skall hållas, skall han angiva det i vadeinlagan jämte skälen därtill. I vadeinlagan skall käranden ock angiva, om han vill, att motparten skall infinna sig personligen vid huvudförhandling i hovrätten.

Käranden skall i vadeinlagan uppgiva de bevis han vill åberopa och vad han vill styrka med varje särskilt bevis. Skriftligt bevis, som ej tidigare förebragts, skall i huvudskrift eller styrkt avskrift fogas vid vadeinlagan. Vill käranden att förnyat förhör med vittne eller sakkunnig eller part skall äga rum eller förnyad syn å stället skall hållas, skall han angiva det i vadeinlagan jämte skälen därtill. I vadeinlagan skall käranden ock angiva, om han vill, att motparten skall infinna sig personligen vid huvudförhandling i hovrätten.

Vadeinlagan skall vara egenhändigt undertecknad av käranden eller hans ombud.

10 a §

Behövs prövningstillstånd, beslutar hovrätten sedan skriftväxlingen avslutats, om sådant tillstånd skall meddelas. När det finns skäl för det, får frågan upptas utan att skriftväxling skett.

15 §²⁸

Om huvudförhandling äge i övrigt vad i 1 kap. 9 § samt 43 kap. 1–6 och 10–13 §§ är stadgat motsvarande tillämpning; om kallelse till uppskjuten huvudförhandling och föreläggande för part gälle dock 14 § i detta kapitel.

I övrigt skall vad som sägs i 1 kap. 9 § samt 43 kap. 1–6 §§, 8 § andra–fjärde styckena och 10–14 §§ tillämpas i fråga om huvudförhandling i hovrätten. Reglerna i 14 § i detta kapitel skall dock tillämpas i fråga om kallelser till uppskjuten huvudförhandling och föreläggande för parterna.

²⁷ Senaste lydelse 1963: 149.

²⁸ Senaste lydelse 1969: 244.

51 kap.

15 §²⁹

Om huvudförhandling äge i övrigt vad i 1 kap. 9 § samt 46 kap. 1–5, 7, 9, 11, 13 och 16 §§ är stadgat motsvarande tillämpning; om kallelse till uppskjuten huvudförhandling och föreläggande för part gälle dock 14 § i detta kapitel.

Då mål utsättes till fortsatt eller ny huvudförhandling, äge hovrätten förordna om de åtgärder, som finnas lämpliga, för att målet vid den förhandlingen skall kunna slutföras.

Om sådan åtgärd gälle vad i 10–12 §§ i detta kapitel stadgas.

I övrigt skall vad som sägs i 1 kap. 9 § samt 46 kap. 1–5 §§, 6 § andra stycket, 7–9, 11, 13, 16 och 17 §§ tillämpas i fråga om huvudförhandling i hovrätten. Reglerna i 14 § i detta kapitel skall dock tillämpas i fråga om kallelser till uppskjuten huvudförhandling och föreläggande för parterna.

När ett mål sätts ut till fortsatt eller ny huvudförhandling, får hovrätten förordna om lämpliga åtgärder för att målet vid den förhandlingen skall kunna slutföras.

I fråga om sådana åtgärder gäller 10–12 §§ i detta kapitel.

52 kap.

9 a §

Behövs prövningstillstånd och har motparten hörts över besvärerna, beslutar hovrätten sedan skriftväxlingen avslutats, om sådant tillstånd skall meddelas. När det finns skäl för det, får frågan upptas utan att skriftväxling skett.

10 §

Finnes för utredningen erforderligt, att part eller annan höres muntligen i hovrätten, förordne hovrätten därom på sätt den finner lämpligt. Om inställande av tilltalad, som är anhållen eller häktad, förordne hovrätten.

Om det är nödvändigt för utredningen i målet att en part eller någon annan hörs muntligen, får hovrätten förordna om detta på lämpligt sätt. Hovrätten förordnar om inställandet av den som är anhållen eller häktad.

Vad som sägs i 43 kap. 8 § fjärde stycket gäller även vid förhör enligt denna paragraf.

54 kap.

8 §³⁰

Ej må talan föras mot hovrättsbeslut angående jäv mot domare i underrätt eller i dit fullföljd fråga.

Talan får inte föras mot hovrätens beslut angående jäv mot domare i tingsrätt eller i någon dit full-

²⁹ Senaste lydelse 1969: 244.

³⁰ Senaste lydelse 1979: 242.

som avses i 49 kap. 4 § första stycket 7 eller 9 eller 6 §.

följd fråga som avses i 49 kap. 4 § första stycket 7 eller 9 eller 6 §. *Talan får inte heller föras mot hovrättens beslut att meddela prövnings-tillstånd.*

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 1988.

2. Genom lagen upphävs lagen (1974:8) om rättegången i tvistemål om mindre värden. Den lagen gäller dock fortfarande i mål där ansökan om stämning kommit in till rätten före ikraftträdandet eller där rätten, om talan väckts genom ansökan om lagsökning, betalningsföreläggande eller handräckning eller som enskilt anspråk i brottmål, före ikraftträdandet beslutat att tvisten skall handläggas som tvistemål.

3. Bestämmelserna i 36 kap. 1 § tredje stycket 3 i deras äldre lydelse gäller fortfarande beträffande den som av militär befattningshavare ålagts disciplinstraff.

4. Äldre bestämmelser om vadcanmälan gäller fortfarande i fråga om domar som meddelats före ikraftträdandet.

5. Förekommer i lag eller annan författning någon hänvisning till en föreskrift som har ersatts genom en bestämmelse i denna lag, tillämpas i stället den bestämmelsen.

2 Förslag till

Lag om ändring i förvaltningsprocesslagen (1971:291)

Häri genom föreskrivs i fråga om förvaltningsprocesslagen (1971:291), dels att 40 § skall upphöra att gälla, dels att orden "och vite" i rubriken närmast före 38 § skall utgå, dels att 25, 48 och 50 §§ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

25 §¹

Rätten får förordna om förhör med vittne eller sakkunnig. Sådant förhör äger rum vid muntlig förhandling. Förhöret får hållas under ed. Om förhör gäller 36 kap. 1–18 och 20–23 §§ samt 40 kap. 9–11, 13–16 och 20 §§ rättegångsbalken i tillämpliga delar.

Rätten får förordna om förhör med vittne eller sakkunnig. Sådant förhör äger rum vid muntlig förhandling. Förhöret får hållas under ed. Om förhör gäller 36 kap. 1–18 och 20–23 §§ samt 40 kap. 9–11, 14, 16 och 20 §§ rättegångsbalken i tillämpliga delar.

48 §²

Den som för talan i mål får anlita ombud eller biträde.

Visar ombud eller biträde oskicklighet eller oförstånd eller är han eljest olämplig, får rätten avvisa honom som ombud eller biträde i målet. Rätten får också förklara honom obehörig att brukas som ombud eller biträde vid rätten antingen för viss tid eller tills vidare.

¹ Senaste lydelse 1975:1298.

² Senaste lydelse 1983:461.

Om den som avvisas eller förklaras obehörig enligt andra stycket är advokat, skall anmälan om åtgärden göras hos advokatsamfundets styrelse.

50 §

Behärskar part, vittne eller annan som skall höras inför rätten ej svenska språket eller är han allvarligt hörsel- eller talskadad, skall rätten vid behov anlita tolk. Rätten får även i annat fall vid behov anlita tolk.

Första stycket skall tillämpas även i fråga om överföring från punktskrift till vanlig skrift eller omvänt.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1988.

3 Förslag till

Lag om ändring i rättshjälpslagen (1972: 429)

Häri genom föreskrivs att 9 och 20 §§ rättshjälpslagen (1972: 429) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

9 §¹

Vid allmän rättshjälp betalar staten kostnaderna i den rättsliga angelägenhet som rättshjälpen avser.

Såsom kostnad för rättshjälpen anses den rättssökandes kostnad för

1. biträde som varit behövligt för tillvaratagande av den rättssökandes rätt,

2. bevisning vid allmän domstol, bostadsdomstolen, marknadsdomstolen eller arbetsdomstolen samt nödvändig utredning i angelägenhet, som kan komma under sådan domstols prövning eller som skall prövas av skiljemän.

3. utredning i angelägenhet som skall prövas av förvaltningsdomstol eller förvaltningsmyndighet om utredningen är skäligen påkallad för tillvaratagande av den rättssökandes rätt och ej kan erhållas genom myndigheten,

4. resa och uppehälle för den rättssökande eller hans ställföreträdare och för vårdare eller annan, som måste anlitas i samband med inställelse inför domstol eller annan myndighet, om personlig inställelse ålagts, eller i samband med inställelse för sådan blodundersökning eller annan undersökning rörande ärftliga egenskaper som avses i lagen (1958:642) om blodundersökning m. m. vid utredning av faderskap eller läkarundersökning enligt 21 kap. 11 § föräldrabalken,

¹ Lydelse enligt prop. 1986/87:86.

5. ansökningsavgift enligt förordningen (1987:000) om avgifter vid de allmänna domstolarna samt särskild avgift som skall betalas enligt förordningen (1981:1185) om utsökningsavgifter.

6. vad som av allmänna medel utgått i ersättning för översättning eller i ersättning enligt 4 eller 5 § lagen (1958:642) om blodundersökning m. m. vid utredning av faderskap eller enligt föreskrift i rättegångsbalken eller 3 § första stycket nämnda lag för bevisning som rätten självmant föranställt om,

6. vad som av allmänna medel utgått i ersättning enligt 4 eller 5 § lagen (1958:642) om blodundersökning m. m. vid utredning av faderskap eller enligt föreskrift i rättegångsbalken eller 3 § första stycket nämnda lag för bevisning som rätten självmant föranställt om,

7. bodelningsförrättare som har förordnats av domstol att verkställa bodelning med anledning av äktenskapsskillnad eller att verkställa sådan bodelning mellan sambor som förrättas av annan anledning än att den ena sambon har avlidit,

8. medling enligt 42 kap. 17 § rättegångsbalken.

Såsom kostnad för bevisning enligt andra stycket 2 anses ej den rättssökandes kostnad för sådan blodundersökning eller annan undersökning rörande ärftliga egenskaper som avses i lagen (1958:642) om blodundersökning m. m. vid utredning av faderskap.

20 §²

Beviljas allmän rättshjälp enligt 16 §, blir den som beslutat härom biträde till den rättssökande. I annat fall får biträde förordnas på sökandens begäran, om denne ej själv eller genom någon som i tjänsteställning eller annars lämnar honom bistånd kan behörigen tillvarata sin rätt.

I angelägenhet, som kan antas bli prövad enligt lagen (1974:8) om rättegången i tvistemål om mindre värden, får biträde förordnas endast om särskilda skäl föreligger med hänsyn till sökandens personliga förhållanden eller sakens beskaffenhet. I ärende om bodelning, som inte avser klander, får biträde inte förordnas.

I sådan angelägenhet där tingsrätt skall bestå av en lagsfaren domare enligt 1 kap. 3 a § rättegångsbalken får biträde förordnas endast om särskilda skäl föreligger med hänsyn till sökandens personliga förhållanden eller sakens beskaffenhet. I ärende om bodelning, som inte avser klander, får biträde inte förordnas.

När biträde kan förordnas enligt 10 kap. 13 § föräldrabalken, förordnas ej biträde enligt denna lag.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1988. Bestämmelserna i 20 § andra stycket i dess äldre lydelse gäller dock fortfarande i fråga om angelägenheter som handläggs enligt lagen (1974:8) om rättegången i tvistemål om mindre värden.

² Senaste lydelse 1983:153.

Lag om ändring i lagsökningslagen (1946: 808)

Härigenom föreskrivs att 32 § lagsökningslagen (1946: 808) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Hänskjuts mål till rättegång, skall rätten förordna om målets fortsatta handläggning. Kan målet anses tillräckligt förberett genom den tidigare handläggningen, får det genast utsättas till huvudförhandling *eller, om det skall handläggas enligt lagen (1974: 8) om rättegången i tvistemål om mindre värden, till sammanträde enligt den lagen.* Har mål om betalningsföreläggande vid sammanträde inför rätten hänskjutits till rättegång bör, *om ej hinder möter,* muntlig förhandling äga rum i omedelbart samband med sammanträdet. I så fall gäller i fråga om rättens domförhet vad som föreskrivs i 30 §.

*Föreslagen lydelse*32 §¹

Hänskjuts *ett* mål till rättegång, skall rätten förordna om målets fortsatta handläggning. Kan målet anses tillräckligt förberett genom den tidigare handläggningen, får det genast utsättas till huvudförhandling. Har *ett* mål om betalningsföreläggande vid sammanträde inför rätten hänskjutits till rättegång, bör muntlig förhandling *om möjligt* äga rum i omedelbart samband med sammanträdet. I så fall gäller i fråga om rättens domförhet vad som föreskrivs i 30 §.

Är den tingsrätt som har handlagt målet inte behörig att efter återvinning pröva målet, skall detta överlämnas till den tingsrätt som är behörig. Beslut om överlämnande får inte överklagas. Om den tingsrätt som har mottagit målet finner sig obehörig, skall den visa målet åter till den tingsrätt som har överlämnat det. När ett mål har överlämnats, gäller första stycket i fråga om den tingsrätt till vilken målet har överlämnats.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1988.

5 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1969: 246) om domstolar i fastighetsmål

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1969: 246) om domstolar i fastighetsmål

dels att 13 § skall ha följande lydelse,

dels att det i lagen skall införas en ny paragraf, 4 a §, av följande lydelse.

¹ Senaste lydelse 1981: 848.

4 a §

I mål angående hyra eller bostadsrätt, där värdet av vad som yrkas uppenbart inte överstiger hälften av basbeloppet enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring, gäller 1 kap. 3 a § rättegångsbalken.

13 §¹

I annat fastighetsmål än som avses i 3 § andra stycket skall en teknisk ledamot ingå i hovrätten, såvida inte hovrätten finner att medverkan av en sådan ledamot uppenbart inte är behövlig. Om särskilda skäl föreligger, kan efter hovrättens bestämmande två tekniska ledamöter ingå i hovrätten.

I mål som avses i 3 § andra stycket får efter hovrättens bestämmande en teknisk ledamot ingå i rätten, om målets beskaffenhet eller något annat särskilt skäl föranleder det.

Vid behandling av frågor om prövningstillstånd skall hovrätten bestå av två lagfarna ledamöter.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1988. Lagen gäller inte om talan väckts före ikraftträdandet.

6 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1929:145) om skiljemän

Härigenom föreskrivs att 3 a § lagen (1929:145) om skiljemän skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 a §¹

Kan tvist mellan näringsidkare och konsument prövas av tingsrätt och rör tvisten vara, tjänst eller annan nyttighet som tillhandahållits för huvudsakligen enskilt bruk, får före tvistens uppkomst träffat avtal att tvist skall hänskjutas till skiljemän utan förbehåll om rätt för parterna att klandra skiljedomen göras gällande endast om *tvisteföremålets värde är högre än som anges i 1 § lagen (1974:8) om rättegången i tvistemål om mindre värden eller hinder enligt 3 § nämnda lag möter mot lagens tillämpning.*

Kan en tvist mellan näringsidkare och konsument prövas av tingsrätt och rör tvisten vara, tjänst eller annan nyttighet som tillhandahållits för huvudsakligen enskilt bruk, får ett före tvistens uppkomst träffat avtal att tvist skall hänskjutas till skiljemän utan förbehåll om rätt för parterna att klandra skiljedomen göras gällande endast om 1 kap. 3 a § första stycket rättegångsbalken inte skulle vara tillämpligt vid prövning av tvisten i tingsrätt.

¹ Senaste lydelse 1984: 134.

¹ Senaste lydelse 1980: 42.

Första stycket gäller ej om tvisten rör avtal mellan försäkringsgivare och försäkringstagare om försäkring som grundas på kollektivavtal eller som grundas på gruppavtal och handhas av företrädare för gruppen och ej heller om annat följer av Sveriges internationella förpliktelser.

JuU 1986/87: 31

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1988.

7 Förslag till

Lag om ändring i handräckningslagen (1981: 847)

Härigenom föreskrivs att 14 § handräckningslagen (1981: 847) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

14 §

Har återvinning sökts mot utslag enligt denna lag, skall rätten förordna om målets fortsatta handläggning.

Stämning skall anses utfärdad genom förordnande enligt första stycket. Kan målet anses tillräckligt förberett genom den tidigare handläggningen, får det genast ut sättas till huvudförhandling eller, om det skall handläggas enligt lagen (1974:8) om rättegången i tvistemål om mindre värden, till sammanträde enligt den lagen.

Stämning skall anses utfärdad genom förordnande enligt första stycket. Kan målet anses tillräckligt förberett genom den tidigare handläggningen, får det genast ut sättas till huvudförhandling.

Är den tingsrätt som har handlagt målet inte behörig att efter återvinning pröva målet, skall detta överlämnas till den tingsrätt som är behörig. Beslut om överlämnande får inte överklagas. Om den tingsrätt som har mottagit målet finner sig obehörig, skall den visa målet åter till den tingsrätt som har överlämnat det. När ett mål har överlämnats, gäller första och andra styckena i fråga om den tingsrätt till vilken målet har överlämnats.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1988.

8 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1977: 729) om patentbesvärsrätten

Härigenom föreskrivs att 11 § lagen (1977: 729) om patentbesvärsrätten skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

11 §

Rätten får vid muntlig förhandling höra vittne eller sakkunnig, om det behövs för utredningen. Förhöret får hållas under ed. Om för

Rätten får vid muntlig förhandling höra vittne eller sakkunnig, om det behövs för utredningen. Förhöret får hållas under ed. Om för

hör gäller 36 kap. 1–18, 20 och 22–25 §§ samt 40 kap. 2, 9–11 och 13–18 §§ rättegångsbalken i tillämpliga delar. Vägrar vittne utan giltigt skäl att avlägga ed eller att avge vittnesmål eller besvara fråga, får rätten vid vite förelägga vittnet att fullgöra sin skyldighet.

hör gäller 36 kap. 1–18, 20 och 22–25 §§ samt 40 kap. 2, 9–11, 14 och 16–18 §§ rättegångsbalken i tillämpliga delar. Vägrar vittne utan giltigt skäl att avlägga ed eller att avge vittnesmål eller besvara fråga, får rätten vid vite förelägga vittnet att fullgöra sin skyldighet.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1988.

9 Förslag till

Lag om ändring i utsökningsbalken

Härigenom föreskrivs att 3 kap. 7 § utsökningsbalken skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap.

7 §

Har högre rätt förklarat talan mot dom varigenom betalningsskyldighet har ålagts förfallen, får domen verkställas genast, om ej annat förordnas med anledning av ansökan om målets återupptagande.

Har hovrätt vägrat part prövningstillstånd vid talan mot tingsrätts dom, varigenom betalningsskyldighet har ålagts parten i mål som har handlagts enligt lagen (1974: 8) om rättegången i tvistemål om mindre värden, får domen verkställas genast, om ej annat förordnas med anledning av talan mot hovrättens beslut.

Har hovrätt vägrat *en* part prövningstillstånd vid talan mot tingsrätts dom, varigenom betalningsskyldighet har ålagts parten, får domen verkställas genast, om *inte* annat förordnas med anledning av talan mot hovrättens beslut.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1988. Bestämmelserna i 3 kap. 7 § andra stycket i dess äldre lydelse gäller dock fortfarande i fråga om mål som handlagts enligt lagen (1974: 8) om rättegången i tvistemål om mindre värden.

10 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1974: 371) om rättegången i arbetstvister*

Härigenom föreskrivs att 1 kap. 2 §, 4 kap. 4 § och 5 kap. 3 § lagen (1974: 371) om rättegången i arbetstvister skall ha följande lydelse.

* Detta lagförslag har av justitieutskottet överlämnats till lagutskottet.

1 kap.

2 §¹

Denna lag tillämpas ej på

1. mål som enligt lag får *upptagas* endast av viss tingsrätt eller som skall handläggas av tingsrätt i annan sammansättning än som anges i rättegångsbalken *eller i lagen (1974:8) om rättegången i tvistemål om mindre värden*,

2. mål som skall handläggas av tingsrätt med tillämpning av konkurslagen (1987: 000) eller ackordslagen (1970: 847),

3. mål om skadestånd i anledning av brott, om talan föres i samband med åtal för brottet,

4. mål om ersättning för yrkesskada, när tvisten ej rör kollektivavtals rätta innebörd.

Lagen skall ej heller tillämpas på mål som rör arbetstagare med statligt reglerad anställning eller anställning hos riksdagen eller allmän försäkringskassa, när tvisten gäller

1. fråga som rör tillsättning av tjänst utan att enbart avse tvist om kollektivavtal,

2. tjänstgöringsskyldighet enligt 5 kap. lagen (1976:600) om offentlig anställning.

Innehåller lag eller med stöd av lag meddelad författning särskild föreskrift om att talan mot offentlig arbetsgivares beslut skall föras genom besvär, gäller den föreskriften.

4 kap.

4 §

I protokoll över huvudförhandling behöver *ej* antecknas *utsaga av part under sanningsförsäkringen eller utsaga av vittne eller sakkunnig*.

I protokoll över huvudförhandling behöver *inte* antecknas *berättelser som lämnas under förhör i bevissyfte*.

5 kap.

3 §²

I allt varom i denna lag ej är särskilt föreskrivet gäller i tillämpliga delar vad som i rättegångsbalken eller annan författning är föreskrivet om rättegången i tvistemål, vari förlikning om saken är tillåten. Därvid skall beträffande rättegången i arbetsdomstolen som första domstol tillämpas vad som är föreskrivet om rättegången i tingsrätt. I fråga om rättegången i arbetsdomstolen som fullföljdsinstans tillämpas vad som är föreskrivet om rättegången i hovrätt.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1988.

¹ Lydelse enligt prop. 1986/87: 90.

² Ändringen innebär att andra stycket upphävs.

Lag om ändring i lagen (1973: 188) om arrendenämnder och hyresnämnder

Härigenom föreskrivs att 19 a § lagen (1973: 188) om arrendenämnder och hyresnämnder skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*19 a §¹

Nämnd får hålla förhör med vittne eller sakkunnig under ed och förhör med part under sanningsförsäkran, om part begär det och förhöret är erforderligt för utredningen. Sådant förhör får dock *ej* hållas, om bevisningen *finnes kunna* föras på annat sätt med avsevärt *ringare* besvär eller kostnad. Om sådant förhör gäller 36 kap. 1–18 och 20–22 §§, 37 kap. 1–3 och 5 §§ samt 40 kap. 1–10, 12–15 och 19 §§ rättegångsbalken i tillämpliga delar.

En nämnd får hålla förhör med vittne eller sakkunnig under ed och förhör med part under sanningsförsäkran, om *någon* part begär det och förhöret är erforderligt för utredningen. Sådant förhör får dock *inte* hållas, om *nämnden finner att* bevisningen *kan* föras på annat sätt med avsevärt *mindre* besvär eller kostnad. Om sådant förhör gäller 36 kap. 1–18 och 20–22 §§, 37 kap. 1–3 §§ samt 40 kap. 1–10, 12, 14 och 19 §§ rättegångsbalken i tillämpliga delar.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1988.

12 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1970: 417) om marknadsdomstol m. m.

Härigenom föreskrivs att 18 § lagen (1970: 417) om marknadsdomstol m. m. skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*18 §¹

Marknadsdomstolen kan vid vite förelägga part eller annan, som kan antagas ha upplysning att lämna som är av betydelse i ärendet, att inställa sig personligen inför domstolen. Domstolen kan besluta att den som *ej* är part skall höras som vittne. Därvid äger 36 kap. 3, 5 och 6 §§, 10 § andra stycket, 11 §, 13 § första stycket och 14 § rättegångsbalken motsvarande tillämpning. Vägrar vittne utan giltigt skäl att avlägga ed eller att avge vittnesmål eller besvara fråga, får domstolen vid vite förelägga vittnet att fullgöra sin skyldighet.

Part eller den som medverkar enligt 13 a § kan även föreläggas vid vite att tillhandahålla domstolen handling, varuprov och liknande som kan ha betydelse i ärendet. Detta innebär dock *ej* skyldighet att röja yrkeshemlighet av teknisk natur.

¹ Senaste lydelse 1984: 679.

¹ Senaste lydelse 1985: 927.

I fråga om vite som avses i denna paragraf äger 9 kap. 8 § rättegångsbalken motsvarande tillämpning. I stället för de där angivna beloppen 5 000 och 10 000 kronor skall dock gälla 50 000 och 100 000 kronor.

I fråga om vite som avses i denna paragraf gäller 9 kap. 8 § rättegångsbalken.

Den som ej är part och inte heller medverkar enligt 13 a § och som efter kallelse av marknadsdomstolen inställt sig inför domstolen har rätt till ersättning enligt vad i rättegångsbalken är föreskrivet om ersättning till vittne eller sakkunnig. I ärende vari ombudsman för talan tillämpas bestämmelserna för mål om allmänt åtal och i annat ärende bestämmelserna för mål vari förlikning är tillåten. Skall ersättning utges av parterna en för båda och båda för en, skall domstolen slutligt fördela kostnaden mellan dem med hälften å vardera.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1988.

13 Förslag till

Lag om ändring i vattenlagen (1983:291)

Häri genom föreskrivs att 13 kap. 53 och 65 §§ vattenlagen (1983:291) skall ha följande lydelse.

13 kap.

53 §

Vattendomstolen får avgöra målet utan huvudförhandling, om parterna inte har begärt någon sådan och deras inställelse inte behövs för utredningen i målet. Om målet avgörs utan huvudförhandling i annat fall än som avses i 42 kap. 18 § rättegångsbalken, skall vattendomstolen ha den sammansättning som anges i 3 § första stycket i detta kapitel.

Vattendomstolen får avgöra målet utan huvudförhandling, om parterna inte har begärt någon sådan och deras inställelse inte behövs för utredningen i målet. Om målet avgörs utan huvudförhandling i annat fall än som avses i 42 kap. 18 § första stycket 1-4 rättegångsbalken, skall vattendomstolen ha den sammansättning som anges i 3 § första stycket i detta kapitel.

Har domstolen beslutat att målet skall avgöras utan huvudförhandling och är det inte uppenbart att parterna redan har slutfört sin talan, skall de få tillfälle till detta.

Beträffande förelägganden för parterna att inställa sig vid muntlig förberedelse eller vid huvudförhandling och om parts utevaro från ett sådant sammanträde gäller rättegångsbalkens bestämmelser rörande en sak, varom förlikning inte är tillåten.

Beträffande förelägganden för parterna att avge skriftligt svaromål eller att inställa sig vid muntlig förberedelse eller vid huvudförhandling och om parts utevaro från ett sådant sammanträde gäller rättegångsbalkens bestämmelser rörande en sak, varom förlikning inte är tillåten.

65 §

Vattendomstolens domar eller beslut får, om inte annat är föreskrivet, överklagas hos vattenöverdomstolen. I stället för de tider som föreskrivs i 50 kap. 1 och 2 §§ samt 52 kap. 1 § rättegångsbalken gäller för vadeanmälan och anslutningsvad två veckor, för anförande av besvär tre veckor samt för fullföljd av vad fyra veckor.

Vattendomstolens domar eller beslut får, om inte annat är föreskrivet, överklagas hos vattenöverdomstolen. I stället för de tider som föreskrivs i 50 kap. 1 och 2 §§ samt 52 kap. 1 § rättegångsbalken gäller för vad fyra veckor, för anslutningsvad två veckor och för anförande av besvär tre veckor.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1988. Äldre bestämmelser om vadeanmälan gäller fortfarande i fråga om domar som meddelats före ikraftträdandet.

14 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1976: 839) om statens va-nämnd

Härigenom föreskrivs att 19 § lagen (1976: 839) om statens va-nämnd skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

19 §¹

Talan mot beslut av nämnden, som innebär avgörande av saken, föres genom vad. Detsamma gäller i fråga om beslut, varigenom nämnden i samband med avgörande av saken utlåtitt sig om ersättning enligt 14 § eller i annan fråga som gäller allmän rättshjälp och som rör part. *Särskild vadeanmälan behövs ej.*

Talan mot beslut av nämnden, som innebär avgörande av saken, föres genom vad. Detsamma gäller i fråga om beslut, varigenom nämnden i samband med avgörande av saken utlåtitt sig om ersättning enligt 14 § eller i annan fråga som gäller allmän rättshjälp och som rör part.

Mot nämndens beslut, varigenom nämnden avvisat ansökan, avskrivit mål, utlåtitt sig om ersättning enligt 12 § tredje stycket eller 13 § eller i annat fall än som avses i första stycket utlåtitt sig om ersättning enligt 14 § eller i annan fråga som gäller allmän rättshjälp eller utlåtitt sig i fråga som avses i 15 §, föres talan genom besvär. Mot annat av nämnden meddelat beslut som ej innebär avgörande av saken får talan föras endast i samband med sådan talan som avses i första stycket första punkten.

Beslut av nämnden får verkställas som domstols dom.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1988.

¹ Senaste lydelse 1979: 245.

Lag om ändring i miljöskyddslagen (1969: 387)

Härigenom föreskrivs att 59 § miljöskyddslagen (1969: 387) skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

59 §

Koncessionsnämndens beslut i mål om miljöskyddsavgift överklagas hos Svea hovrätt. Målet prövas av hovrätten i dess sammansättning som vattenöverdomstol. I fråga om sådan talan gäller följande.

Koncessionsnämndens beslut som innebär ett avgörande av saken överklagas genom vad. Detsamma gäller beslut vari nämnden i samband med avgörande av saken har avgjort frågor om kvarstad eller ersättning till en part eller skyldighet för en part att utge ersättning. *En särskild vadeanmälan behövs inte.*

Koncessionsnämndens beslut som innebär ett avgörande av saken överklagas genom vad. Detsamma gäller beslut vari nämnden i samband med avgörande av saken har avgjort frågor om kvarstad eller ersättning till en part eller skyldighet för en part att utge ersättning.

Koncessionsnämndens beslut överklagas genom besvär då nämnden har

1. ogillat invändning om jäv mot en ledamot i nämnden eller invändning om att hinder föreligger för talans prövning,
2. avvisat ett ombud eller ett biträde,
3. avvisat en ansökan om åläggande av miljöskyddsavgift,
4. avskrivit ett ärende om åläggande av miljöskyddsavgift,
5. förelagt någon att medverka på annat sätt än genom inställelse inför nämnden och underlåtenhet att iaktta föreläggandet kan medföra en särskild påföljd för honom,
6. utdömt vite eller annan påföljd för underlåtenhet att iaktta föreläggande eller ådömt straff för en förseelse i förfarandet eller ålagt ett vittne eller en sakkunnig att ersätta kostnad som har vållats genom försummelse eller tredska,
7. förordnat angående undersökning av egendom eller annan liknande åtgärd,
8. förordnat angående ersättning för någons medverkan i målet eller
9. utan samband med avgörande av saken utlåtits sig om kvarstad eller ersättning till en part eller skyldighet för en part att utge ersättning.

Andra beslut får överklagas endast i samband med överklagande av ett beslut som innebär avgörande av saken.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1988.

Motioner väckta med anledning av propositionen

I motion 1986/87: Ju111 av Lars Sundin (fp) hemställs att riksdagen beslutar om sådan ändring i 1 kap. 3 § rättegångsbalken vad gäller domförhetsreglerna som har anförts i motionen.

I motion 1986/87: Ju112 av Per-Olof Strindberg m. fl. (m) hemställs att riksdagen hos regeringen begär förslag om en försöksverksamhet med jourdomstolar i enlighet med vad som i motionen anförts.

Motioner väckta under den allmänna motionstiden 1987

I motion 1986/87: Ju403 av Bengt Westerberg m. fl. (fp) hemställs, såvitt nu är i fråga, att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts angående jourdomstolar för att pröva åtal mot ungdomar (yrkande 3).

I motion 1986/87: Ju410 av Allan Ekström (m) hemställs, såvitt nu är i fråga, att riksdagen hos regeringen begär förslag till inrättande av jourdomstol vid Stockholms tingsrätt för ungdomar (yrkande 1).

I motion 1986/87: Ju411 av Gunilla André m. fl. (c) hemställs, såvitt nu är i fråga, att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om införande av jourdomstolar (yrkande 3).

I motion 1986/87: Ju636 av Bo Lundgren (m) och Rolf Clarkson (m) hemställs, såvitt nu är i fråga, att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om jourdomstolar (yrkande 2. delvis).

I motion 1986/87: Ju640 av Per-Olof Strindberg m. fl. (m) hemställs, såvitt nu är i fråga, att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om jourdomstolar (yrkande 3).

I motion 1986/87: Ju816 av Yngve Wernersson (s) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om åtgärder för att begränsa kriminaliteten (delvis).

Utskottet

Inledning

Den år 1977 tillkallade rättegångsutredningen (Ju 1977: 06) avgav i juli 1982 sitt första delbetänkande (SOU 1982: 25–26) Översyn av rättegångsbalken 1 Processen i tingsrätt. Vissa av förslagen i 1982 års delbetänkande har redan tidigare lagts till grund för lagstiftning (prop. 1983/84: 78, JuU 15, rskr. 152, SFS 1984: 131–136). Till grund för ställningstagandena i den nu föreliggande propositionen ligger till större delen de återstående förslagen i 1982 års delbetänkande och remissbehandlingen av dem. Underlaget utgörs i övrigt av vissa i propositionen angivna skrivelser m. m.

Utskottet behandlar i detta betänkande dels propositionen och de med anledning av propositionen väckta motionerna, dels också ett antal motioner som väckts under den allmänna motionstiden 1987 och som rör frågan om jourdomstolar.

Propositionens huvudsakliga innehåll

Allmänt om syftet

I propositionen föreslås en rad ändringar i rättegångsbalken (RB) och i fjorton andra lagar som i olika avseenden reglerar förfarandet vid domstolarna.

Huvudsyftet med ändringsförslagen sägs vara att det skall bli möjligt att i högre grad än nu anpassa rättegångarna till vad det enskilda målet kräver. Verksamheten vid framför allt de allmänna domstolarna skall därigenom, enligt intentionerna, kunna drivas snabbare och billigare. Utskottet lämnar här utan anspråk på fullständighet en sammanfattande redovisning för de mera betydelsefulla förslagen.

Tvistemålen

För tvistemålen del föreslås att domstolarna får större valfrihet mellan muntlig och *skriftlig handläggning*. Tingsrätterna föreslås t. ex. få möjlighet att avgöra även tvistiga mål utan huvudförhandling om sådan förhandling inte behövs för utredningen i målet och inte heller begärs av parterna. Tingsrätterna skall också kunna förelägga svaranden i ett dispositivt tvistemål att komma in med motiverat skriftligt svaromål vid påföljd av tredsdom.

Genom en serie ändringar i 42 kap. RB, som reglerar bl. a. *förberedelse* i tvistemål, understryks rättens skyldighet att driva en aktiv processledning. Sålunda föreslås t. ex. en uttrycklig regel (42 kap. 6 § tredje stycket) enligt vilken rätten skall driva förberedelsen med inriktning på ett snabbt avgörande av målet. Även i övrigt har det i kapitlet föreslagits preciseringar av rättens skyldigheter i olika hänseenden som alla syftar till att skapa förutsättningar för en bättre strukturerad process.

Vissa uppmjukningar av de s. k. *omedelbarhets- och koncentrationsprinciperna* föreslås vad gäller huvudförhandlingsmål (43 kap. RB). Bl. a. föreslås rätt att i något större utsträckning än tidigare läsa upp skriftliga inlagor eller anföranden och att fortsätta en uppskjuten huvudförhandling. Vidare föreslås vidgade möjligheter att ta upp muntlig bevisning utom huvudförhandling i de fall där det är befogat från processekonomisk synpunkt och kan ske utan fara för rättssäkerheten. Möjligheterna att åberopa s. k. skriftliga vittnesberättelser föreslås något utvidgade. I förslaget har också öppnats en möjlighet att i vissa fall på ett enkelt sätt ta in ytterligare processmaterial efter huvudförhandlingens slut.

Mot bakgrund av den flexibla tvistemålshandtering som generellt skall bli följden av förslagen i propositionen föreslås att lagen (1974: 8) om rättegången i tvistemål om mindre värden (*småmålslagen*) skall upphöra

att gälla. Vissa särregler för mål om mindre värden behålls dock och föreslås införda i RB (1 kap. 3 a §, 10 kap. 8 a §, 18 kap. 8 a §, 49 kap. 12–15 §§, 50 kap. 10 a § och 52 kap. 9 a §, m. fl.). Dessa särregler innebär i korthet följande. Tingsrätten skall i dispositiva tvistemål bestå av bara en lagfaren domare, om värdet av vad som yrkas uppenbart inte överstiger hälften av ett basbelopp (för närvarande 12 050 kr.). Vinnande part får i princip inte ersättning för ombudsarvode; biträde enligt rättshjälpslagen förordnas som regel inte. Det krävs prövningstillstånd för att få ett småmål prövat i sak i hovrätten. De nu nämnda särreglerna föreslås bli tillämpliga även på vissa fastighetsmål som rör mindre värden [4 a §-lagen (1969:246) om domstolar i fastighetsmål]. Möjligheten för en konsument att i ett småmål väcka talan mot en näringsidkare vid sitt eget hemvistforum behålls. I övrigt blir alltså RB:s allmänna tvistemålsregler tillämpliga även på mål om mindre värden.

Vidare föreslås upphävande av den nuvarande regeln i 50 kap. 1 § RB om *vadeanmälan*, dvs. skyldigheten för den som vill överklaga en tingsrätts dom i tvistemål att inom en vecka från dagen för domen anmäla vad hos tingsrätten. Därigenom kommer enligt förslaget tingsrättens domar i både brottmål och tvistemål att överklagas på samma sätt, dvs. genom att en vadeinlaga ges in till tingsrätten inom tre veckor från dagen för tingsrättens dom.

Slutligen bör nämnas en ny regel (14 kap. 7 a §) enligt vilken högsta domstolen skall få förordna att tvistemål som har väckts vid skilda domstolar skall handläggas vid en av dessa domstolar, om det råder gemenskap mellan målen på visst sätt. Syftet är att få till stånd en mer ändamålsenlig hantering av sådana *parallella processer* som ibland har förekommit under senare år, t. ex. då ett flertal rättegångar om läkemedelsskador har drivits samtidigt vid olika domstolar i landet.

Brottmålen

I fråga om brottmålen öppnas större möjligheter till ett förberedande, ibland också skriftligt, förfarande i syfte att skapa förutsättningar för en effektiv huvudförhandling och minska risken för uppskov.

Sålunda föreslås domstolen få möjlighet att förelägga en tilltalad att före huvudförhandlingen skriftligen redovisa sin inställning till åtalet (45 kap. 10 § RB).

Vidare föreslås en reglerad möjlighet för domstolen att hålla ett förberedande sammanträde i brottmål (45 kap. 13 § RB).

Också för brottmålen del föreslås uppmjukningar i omedelbarhets- och koncentrationsprinciperna av liknande karaktär som de som föreslås för tvistemålen del.

Vissa frågor om bevisupptagning

Det föreslås i propositionen att en gemensam reglering av alla partsförhör, både i tvistemål och brottmål, sammanförs till 37 kap. RB. Det s. k. fria partsförhöret – förhör med part i tvistemål utan sanningsförsäkran – lagregleras.

Domstolen ges ett vidgat utrymme att själv bestämma i vilken ordning olika förhör skall hållas under bevisupptagningen. Därvid skall domstolen kunna besluta också t. ex. att en målsägande som inte för talan i målet inte får vara med i rättssalen innan han skall höras. Vidare införs en möjlighet att ålägga en åhörare att på samma sätt som nu gäller i fråga om part lämna rättssalen under ett vittnesförhör (36 kap. 18 § RB). Som tidigare nämnts föreslås också vidgade möjligheter att åberopa skriftliga berättelser som bevis och att höra vittnen utom huvudförhandling.

Telefon i rättegång

Den sedan år 1979 pågående försöksverksamheten med att använda telefonsammanträde som ett alternativ eller komplement till ett sammanträde inför rätten föreslås nu permanentad. I RB införs regler som gör det möjligt att använda telefon vid sammanträde för förberedelse i tvistemål, vid huvudförhandling som hålls i förenklad form i omedelbart samband med en sådan förberedelse och för upptagande av bevisning vid huvudförhandling i såväl tvistemål som brottmål. Även överinstanserna ges i princip möjlighet att använda telefon i samma utsträckning som tingsrätterna.

Därmed upphör behovet av den tidsbegränsade lagen (1979: 103) om försöksverksamhet med användning av telefon i rättegång, som efter förlängning av giltighetstiden i flera omgångar numera gäller till utgången av år 1987.

De föreslagna bestämmelserna om telefon i rättegång återfinns främst i 42 kap. 10 §, 43 kap. 8 §, 45 kap. 13 §, 46 kap. 7 § samt 47 kap. 10 § RB.

Vissa andra frågor

Vissa regler om *domstolsviten* föreslås undergå förändringar. Bl. a. utmönstras ur RB sådana regler om viten som är gemensamma med reglerna i lagen (1985: 206) om viten. Vissa regler i syfte att öka vitesinstitutets effektivitet föreslås också. Vittnen skall enligt förslaget kallas till förhandlingar vid påföljd av vite och inte, som hittills, av böter.

Domstolarna föreslås få möjlighet att i alla målkategorier låta *översätta handlingar* till svenska på statens bekostnad. Motsvarande reglering föreslås i fråga om handlingar avfattade med punktskrift.

Domstolarna föreslås också få skyldighet att göra anmälan till advokatsamfundets styrelse om en advokat förklaras obehörig att vara ombud vid domstolen. För förvaltningsdomstolarnas del införs dessutom sådan anmälningskyldighet vid avvisning av advokat som ombud vilken redan nu gäller för de allmänna domstolarna enligt 12 kap. 6 § andra stycket RB.

Ikraftträdande

Lagförslagen föreslås träda i kraft den 1 januari 1988.

Ett reformerat tingsrättsförfarande

Utskottet vill inledningsvis uttrycka sin tillfredsställelse över att förslag till en sedan länge efterfrågad modernisering av de allmänna domstolarnas, främst tingsrätternas, processordning nu har lagts fram för riksdagen. Rättegångsbalken (RB) har sedan den trädde i kraft år 1948 generellt sett ändrats i ganska liten utsträckning. Samtidigt har det svenska domstolssystemet i takt med samhällsutvecklingen genomgått en omfattande förändring. Det är därför klart att det av flera skäl måste anses vara angeläget att införa rättegångsregler som ger de allmänna domstolarna möjlighet till en större flexibilitet i handläggningen. Naturligtvis måste samtidigt de bärande principerna i RB om omedelbarhet, muntlighet och koncentration upprätthållas så att inte rättssäkerheten och effektiviteten äventyras. Viktiga skäl för en förändring av tingsrättsprocessen är enligt utskottets mening behovet av att öppna möjligheter till ett snabbare och mindre kostsamt processförfarande och till att domstolsarbetet i sig kan komma att framstå som mera aktivt och därmed mera anpassat efter moderna krav och mera effektivt än för närvarande.

Utskottet anser att de förslag som nu har lagts fram i propositionen om ett reformerat tingsrättsförfarande i allt väsentligt motsvarar de krav som bör ställas. Förslagen får enligt utskottets mening anses utgöra en lämplig avvägning mellan intresset av att nå ett modernare, enklare och rationellare handläggningssystem och vikten av att upprätthålla de tre grundprinciperna i RB som nämndes nyss. Utskottet vill här framhålla de enligt utskottets mening särskilt betydelsefulla regler som föreslås gälla i fråga om domstolarnas processledande uppgifter, främst vid förberedelse av målen. Dessa regler kan, om de används med fantasi, målmedvetenhet och omdöme, säkerligen komma att främja tingsrätternas målhantering till fördel både för parterna och för domstolarnas personal. Utskottet vill dock samtidigt understryka att de möjligheter som föreslås öppnade till ett mer omfattande – ibland fullständigt – skriftligt förfarande naturligtvis måste användas med en viss urskillning och försiktighet. Utskottet vill i sammanhanget påpeka att ett genomförande av reformen i denna del kan komma att leda till ett ökat behov av rättshjälp.

Utskottet vill också uttala den uppfattningen att de föreslagna bestämmelserna har getts en tilltalande modern språkdräkt samtidigt som de har gjorts lättillgängliga genom sin utformning i övrigt.

Med dessa uttalanden tillstyrker utskottet bifall till de av utskottet behandlade förslagen till lagändringar som har lagts fram i propositionen.

Frågan om jourdomstolar

I propositionen redovisar justitieministern sitt ställningstagande till frågan om att inrätta s. k. jourdomstolar. Som bakgrund redovisas därvid följande.

Genom tilläggsdirektiv (dir. 1977: 91) gavs rättegångsutredningen upp-

draget att förutsättningslöst pröva frågan om inrättandet av jourdomstolar. Utredningen tolkade begreppet jourdomstol så att det avsåg en domstol som dömer över ett brott i omedelbart samband med brottet eller åtminstone i nära anslutning till det.

Utredningen fann att en ordning med jourdomstolar skulle kräva allvarliga avsteg från grundläggande principer i den nuvarande brottmålsrättskipningen.

En jourdomstolsreform skulle, enligt utredningen, förutsätta förenklingar i fråga om reglerna för förundersökning och åtals väckande samt ökade resurser på polis- och åklagarsidan. Under alla omständigheter skulle det enligt utredningens uppfattning röra sig om ett mycket begränsat antal mål som skulle kunna avgöras av jourdomstolar. Rättens tid skulle antagligen, ansåg utredningen, inte kunna utnyttjas rationellt ens om man begränsade en reform till att gälla storstadsdistrikten i samband med helger.

Utredningens slutsats blev att det inte är processekonomiskt försvarbart att inrätta jourdomstolar för att avgöra brottmål. Däremot, menade utredningen, kan detta givetvis vara befogat från kriminalpolitisk synpunkt, men utredningen var för sin del inte beredd att bedöma om sådana aspekter väger så tungt att de tar över de processekonomiska nackdelarna.

Remissinstanserna har, uppger justitieministern, med något undantag ställt sig bakom utredningens slutsats att ett jourdomstolsystem inte bör införas.

Även justitieministern gör i propositionen den bedömningen att ett regelrätt jourdomstolsförfarande inte ter sig motiverat från processekonomiska synpunkter.

Som främsta skäl för sitt ställningstagande anför han bl. a. följande (s. 102 ff). En jourdomstolsrättegång skulle i mångt och mycket te sig annorlunda än en vanlig brottmålsrättegång. Åtalet skulle i många fall behöva utformas slutligt först under huvudförhandlingens gång. Med hänsyn till rättssäkerhetskraven skulle det därför antagligen bli nödvändigt att begränsa jourdomstolarnas målunderlag till lättutredda – framför allt erkända – brott. För dessa målkategorier finns dock redan enkla och snabba former för beivrande, t. ex. strafföreläggande.

Justitieministern anför emellertid att i vissa fall kriminalpolitiska fördelar skulle kunna vinnas med ett snabbt domstolsförfarande. Främst skulle detta kunna gälla ungdomar som grips på bar gärning. Justitieministern redovisar därvid sin avsikt att inom kort närmare undersöka om det inte skulle gå att finna metoder för att åstadkomma en snabbare reaktion från samhällets sida i bl. a. dessa fall.

Här kan tilläggas att justitiedepartementet i början av april 1987 anordnade ett seminarium med företrädare för olika berörda myndigheter över frågan hur lagföringen av unga lagöverträdare skall påskyndas och effektiviseras. Det har vidare upplysts för utskottet att justitieministern avser att inom kort tillsätta en arbetsgrupp för att överväga och lämna förslag till förbättringar i dessa hänseenden.

I sju motioner väckta dels med anledning av propositionen (112), dels under den allmänna motionstiden (403, 410, 411, 636, 640 och 816) har framställts yrkanden om en verksamhet med jourdomstolar, främst för ungdomsmål.

Utskottet delar den uppfattning som framförts både av justitieministern och av motionärerna, nämligen att en snabb lagföring är av särskilt stor betydelse när det gäller ungdomar. Utskottet anser dock mot bakgrund av de argument som rättegångsutredningen, remissinstanserna och justitieministern har redovisat, att det av främst processekonomiska skäl inte skulle kunna försvaras att införa ett jourdomstolssystem för de begränsade mål-kategorier som dessa skulle kunna avse.

Utskottet avstyrker därför bifall till de aktuella motionerna. Utskottet vill dock samtidigt erinra om det arbete som justitieministern har aviserat om en översyn av möjligheterna att påskynda det rättsliga förfarandet mot unga lagöverträdare (jämför JuU 1985/86: 22 s. 7-12).

Rättens domförhet vid förfall för nämndeman

Enligt huvudregeln i 1 kap. 3 § andra stycket RB skall en tingsrätt i brottmål bestå av en lagfaren domare och tre nämndemän. I mål om åtal för brott, för vilket inte är stadgat lindrigare straff än fängelse i två år, skall rätten dock bestå av en lagfaren domare och fem nämndemän.

I 1 kap. 3 § fjärde stycket RB föreskrivs att om det inträffar förfall bland nämndemännen sedan huvudförhandlingen har påbörjats så är rätten domför med en lagfaren domare och två nämndemän eller, i de fall då sammansättning med fem nämndemän är huvudregel, med fyra nämndemän.

I motion 111 hävdas att det för närvarande ställs för höga krav på att skälen för en nämndemans förfall skall vara godtagbara. Lagtexten borde därför ges formuleringen "om en nämndeman uteblivit" i stället för som nu "om det inträffar förfall för en nämndeman"; hävdar motionären.

Innebörden av begreppet "förfall för nämndeman" har prövats av högsta domstolen (HD) vid ett tillfälle (NJA 1973 s. 113). Sakförhållandena i målet var att en av de fem nämndemännen under en huvudförhandling i brottmål avträdde för att åka på en semesterresa; tingsrätten fortsatte handläggningen och avgjorde målet med fyra nämndemän.

Frågan om tingsrätten varit domför kom under HD:s prövning genom domvillobesvär. Tre av HD:s ledamöter fastställde hovrättens beslut, som i huvudsak innebar att semesterresan borde godtas som ett hinder av sådan beskaffenhet, att det inte skäligen kunde krävas att vederbörande skulle fullfölja sitt uppdrag som nämndeman och att rätten alltså varit domför. Två ledamöter kom till samma slut med motiveringen att förfall skulle anses föreligga så snart en nämndeman uteblivit, oavsett anledningen till detta.

Vid tidpunkten för HD-avgörandet skulle fem nämndemän regelmässigt tjänstgöra i brottmål. I samband med att den nuvarande ordningen med tre nämndemän som huvudregel infördes, sade justitieutskottet sig inte ha några invändningar mot den konsekvens av förslaget som avsåg rättens bibehållna domförhet vid förfall för en nämndeman. Utskottet underströk emellertid att en sammansättning med enbart två nämndemän i rätten inte sällan måste anses vara alltför svag. Möjligheten att fullfölja huvudförhandlingen i den mindre sammansättningen skulle utnyttjas restriktivt, anförde utskottet, som också uttalade att det många gånger torde vara

lämpligt att i stället uppskjuta huvudförhandlingen och fortsätta den vid ett senare tillfälle i den ordinarie sammansättningen (JuU 1982/83: 32 s. 21).

Utskottet gör nu följande bedömning. Utskottet delar motionärens uppfattning att det sakligt sett ligger mycket i att frågan huruvida rätten varit domför trots att en nämndeman uteblivit inte borde påverkas av skälen till utevaron (jfr. Welamson, SvJT 1982 s. 88). Inte minst processekonomiska skäl talar för detta synsätt. En annan sak är att rättssäkerhetsskäl, såsom utskottets ovan återgivna uttalande från 1983 antyder, i det särskilda fallet kan tala emot att huvudförhandlingen ändå fullföljs i den mindre sammansättningen. Härvidlag ligger avgörandet i domstolens hand. Utskottet utgår från att behandlingen av det fåtal fall det här kan gälla präglas av den känsla för ansvar och samverkan som gäller för tjänstgöring i domstol. Med det anförda avstyrker utskottet bifall till motion 111.

Övrigt

Utöver vad utskottet har anført i det föregående föranleder propositionen och motionerna inte något uttalande från utskottets sida.

Utskottets hemställan

Utskottet hemställer

1. att riksdagen antar det genom proposition 1986/87: 89 framlagda förslaget till lag om ändring i rättegångsbalken,
2. att riksdagen antar det genom propositionen framlagda förslaget till lag om ändring i förvaltningsprocesslagen (1971: 291),
3. att riksdagen antar det genom propositionen framlagda förslaget till lag om ändring i rättshjälpslagen (1972: 429),
4. att riksdagen antar det genom propositionen framlagda förslaget till lag om ändring i lagsökningslagen (1946: 808),
5. att riksdagen antar det genom propositionen framlagda förslaget till lag om ändring i lagen (1969: 246) om domstolar i fastighetsmål,
6. att riksdagen antar det genom propositionen framlagda förslaget till lag om ändring i lagen (1929: 145) om skiljemän,
7. att riksdagen antar det genom propositionen framlagda förslaget till lag om ändring i handräckningslagen (1981: 847),
8. att riksdagen antar det genom propositionen framlagda förslaget till lag om ändring i lagen (1977: 729) om patentbesvärshänsen,
9. att riksdagen antar det genom propositionen framlagda förslaget till lag om ändring i utsökningsbalken,
10. att riksdagen antar det genom propositionen framlagda förslaget till lag om ändring i lagen (1973: 188) om arrendenämnder och hyresnämnder,
11. att riksdagen antar det genom propositionen framlagda förslaget till lag om ändring i lagen (1970: 417) om marknadsdomstol m. m.,

12. att riksdagen antar det genom propositionen framlagda förslaget till lag om ändring i vattenlagen (1983: 291),

13. att riksdagen antar det genom propositionen framlagda förslaget till lag om ändring i lagen (1976: 839) om statens va-nämnd,

14. att riksdagen antar det genom propositionen framlagda förslaget till lag om ändring i miljöskyddslagen (1969: 387),

15. beträffande *jourdomstolar*

att riksdagen avslår motion 1986/87: Ju112, motion 1986/87: Ju403 i denna del (yrkande 3), motion 1986/87: Ju410 i denna del (yrkande 1), motion 1986/87: Ju411 i denna del (yrkande 3), motion 1986/87: Ju636 i denna del (yrkande 2 delvis), motion 1986/87: Ju640 i denna del (yrkande 3) samt motion 1986/87: Ju816 i denna del,

16. beträffande *förfall för nämndeman*

att riksdagen avslår motion 1986/87: Ju111.

Stockholm den 5 maj 1987

På justitieutskottets vägnar

Karin Ahrland

Närvarande: Karin Ahrland (fp), Lars-Erik Lövdén (s), Hans Pettersson i Helsingborg (s), Björn Körlof (m), Helge Klöver (s), Gunilla André (c), Ulla-Britt Åbark (s), Sven Munke (m), Hans Göran Franck (s), Birthe Sörestedt (s), Elving Andersson (c), Bengt-Ola Rytter (s), Eva Johansson (s), Göran Ericsson (m) och Lars Sundin (fp).

Reservation

Jourdomstolar (mom. 15)

Karin Ahrland (fp), Björn Körlof (m), Gunilla André (c), Sven Munke (m), Elving Andersson (c), Göran Ericsson (m) och Lars Sundin (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 68 som börjar med "Utskottet delar" och slutar med "s. 7-12." bort ha följande lydelse:

Utskottet vill först framhålla att ett rättsligt förfarande i omedelbar anslutning till brottet måste anses vara särskilt angeläget när det gäller ungdomar. Därvid är det enligt utskottets mening också av största betydelse att reaktionen sker på ett för den unge tydligt sätt och inte bara t. ex. genom ett skriftligt strafföreläggande. Att kriminalpolitiska fördelar skulle kunna vinnas med ett snabbt domstolsförfarande i dessa fall har också medgetts både av rättegångsutredningen och av justitieministern i propositionen.

Utskottet kan emellertid för sin del inte instämma i den slutsats som både utredningen och ministern har kommit till, nämligen att ett system med jourdomstolar skulle vara processekonomiskt oförsvarligt. Enligt utskottets uppfattning har de svårigheter som anses följa med ett sådant domstolssystem kraftigt överdrivits. Visserligen kommer naturligtvis infö-

randet av jourdomstolar att förutsätta ett tillskott av resurser till både åklagare och polis, även om förundersökningsförfarandet rimligen bör kunna förenklas i de målkategorier som närmast blir aktuella att behandlas av sådana domstolar. Särskilda resurser måste självfallet ställas också till domstolsväsendets förfogande. Men de kostnader som alltså kan förväntas uppstå vägs enligt utskottets mening väl upp av det förhållandet att brottsligheten hos ungdomar kan beräknas minska väsentligt och därmed rättstryggheten för allmänheten stärkas i motsvarande mån.

Utskottet finner alltså i likhet med motionärerna att en verksamhet med jourdomstolar för främst unga lagöverträdare nu bör införas. Verksamheten bör eventuellt i ett inledningsskede bedrivas i form av en försöksverksamhet som är tidsbegränsad och koncentrerad till de områden där behoven och de redan tillgängliga resurserna är störst. Det bör ankomma på regeringen att utarbeta förslag till nödvändig lagreglering och utan dröjsmål förelägga detta för riksdagen. Vad utskottet sålunda har anfört bör riksdagen med anledning av motionerna som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under moment 15 bort ha följande lydelse:

15. *beträffande jourdomstolar*

att riksdagen med anledning av motion 1986/87:Ju112, motion 1986/87:Ju403 i denna del (yrkande 3), motion 1986/87:Ju410 i denna del (yrkande 1), motion 1986/87:Ju411 i denna del (yrkande 3), motion 1986/87:Ju636 i denna del (yrkande 2 delvis), motion 1986/87:Ju640 i denna del (yrkande 3) samt motion 1986/87:Ju816 i denna del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört i detta hänseende.

